

tingut ni en el rigor.

Tot plegat, doncs, són massa faltes, potser fins i tot de respecte, perquè es pugui parlar d'un diccionari que, més que per potestat «normativa», s'imposi per la pròpia autoritat: és a dir, parafasant la definició fabriana, pels seus mèrits i per la seva superioritat.

FRANCESC ESTEVE,
JOSEP FERRER,
LLUÍS MARQUET,
JULI MOLL.

De re lexicogràfica, per Maria Pilar Perea*

Introducció

D'uns anys ençà, la tasca lexicogràfica ha experimentat l'avenç gairebé simultani de dues tendències complementàries: la generalització i l'especialització. La generalització ha estat el resultat de la incorporació de tècniques informàtiques a la lexicografia, la qual cosa ha permès la creació de nous tipus de diccionaris que ofereixen al lector una aproximació renovada a l'estudi del lèxic, tot superant, a més, els inconvenients de les limitacions humanes i materials. L'especialització, per la seva banda, ha significat —normalment des de l'òptica de vocabularis, glossaris, lèxics o nomenclatures— l'elaboració de diccionaris terminològics o de temàtiques específiques, que cobreixen àrees determinades de la ciència, de la tècnica o d'àmbits concrets del coneixement.

Les dues tendències, però, són antigues en la lexicografia catalana, en particular la segona. Recordem, per posar un exemple, com a mostra de l'esmentada especialitza-

ció, el *Diccionari de rims* de Jacme March —*El llibre de concordances apellat diccionari* (1371)—, obra cabdal que recull 6.000 mots disposats segons la consonància, amb la finalitat de facilitar la tasca del poeta que cercava rimes per a les seves composicions.

És de tothom sabut, però, que, en l'àmbit del coneixement humà, generalització i especialització són contràries i inabastables: la voluntat d'assolir un coneixement general exhaustiu impedeix l'especialització i afavoreix la superficialitat; en contrapartida, l'aprofundiment en un determinat estat del coneixement el fa esdevenir un microcosmos inexhaurible que impedeix la possibilitat d'obtenir una penetració de les mateixes característiques en la resta d'estrats. Sortosament, la lexicografia, a través de l'elaboració de diccionaris de tipologies diverses, sembla superar aquestes limitacions humanes i permetre l'aglutinació d'ambdues tendències. Així, el mercat lexicogràfic posa a l'abast del consumidor des de diccionaris enciclopèdics fins a vocabularis específics, pensats per cobrir els requeriments més generals i més particulars del lector que els consulta.

Complementàriament, els diccionaris presenten altres tipologies que, tot i acom-

* Vull expressar el meu agraïment a Josep Murgades per les seves valuoses observacions i suggeriments en llegir la primera redacció d'aquest treball.

plir un mateix objectiu —la descripció del lèxic—, responen a finalitats diverses.¹ Una divisió bàsica s'establiria en funció del nombre de llengües que tracta un diccionari. D'aquesta manera, pot parlar-se de diccionaris monolingües, bilingües o plurilingües. D'altra banda, cal distingir també entre diccionaris generals i diccionaris tècnics, en els quals la relació semàntica que s'estableix entre els termes estudiats és distinta —en general, polisèmica, en el primer cas, i monosèmica, en el segon. Els diccionaris que presenten la llista alfabètica del lèxic d'una llengua són anomenats diccionaris de la llengua i desenvolupen una doble funció: donar informació sobre l'ortografia i el significat dels mots i determinar-ne l'ús, normalment des d'una òptica prescriptiva i amb l'objectiu d'oferir un model de correcció lingüística. Un diccionari d'aquestes característiques hauria d'incloure un nombre molt elevat d'informacions adjacents: la categoria gramatical, la definició, la construcció, la pronúncia, l'etimologia, la flexió, els exemples d'ús, les formes sinònimes i antònimes, els barbarismes, etc. Davant la dificultat material de congregar tota aquesta informació en una sola obra apareixen, doncs, altres diccionaris-apèndix que tenen una funció complementària: diccionaris de sinònims, d'antònims, de barbarismes, de frases fetes, de pronúncia...

I, encara, segons qui en sigui el destinatari, aquesta informació, per tal de poder ser digerida de manera adequada, s'ha de reduir quantitativament. Així sorgeixen els primers diccionaris o els vocabularis bàsics.

En darrer terme, els diccionaris, entesos com a recull de mots, poden concentrar-se en informacions o en dades, ordenades alfabèticament, relatives a àmbits singulars: a llocs —diccionaris geogràfics—,

a personatges —diccionaris biogràfics—, a fets històrics —diccionaris històrics—, a moviments artístics —diccionaris d'art— o a altres aspectes del coneixement. En alguns casos aquests diccionaris freguen la frontera dels diccionaris tècnics, tanmateix llur voluntat bàsicament divulgadora i allunyada de l'especialització real desmenteix aquesta insinuada interferència. Ara com ara, aquestes denominacions particulars augmenten considerablement, de manera que esborren la definició tradicional de diccionari, de caràcter eminentment enciclopèdic.

L'objectiu d'aquest escrit és realitzar una aproximació als diccionaris que han estat publicats des del 1995 fins al 1997.² La data inicial respon a una elecció arbitrària que s'empara en la publicació impresa del *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC) de l'Institut d'Estudis Catalans, i que ha estat editat enguany en suport magnètic. L'esmentada aproximació es durà a terme a partir de l'agrupació cronològica i tipològica de les obres publicades al llarg d'aquest període i del comentari d'alguns dels diccionaris, especialment els de caràcter lingüístic i els que incorporen aspectes nous i rellevants. Es dedicarà un apartat addicional als diccionaris editats en versió electrònica així com al *Diccionari de freqüències* de l'Institut d'Estudis Catalans pel seu caràcter innovador dins l'àmbit de l'exploració lexicogràfica catalana actual. En darrer terme, es plantejarà una prospectiva en relació amb la tasca de la lexicografia, en general, i de l'elaboració de diccionaris de la llengua, en particular. Complementàriament, es farà un breu esment de les tendències editorials en l'àmbit lexicogràfic. La bibliografia final recollirà les referències de tots els diccionaris citats.

1. Els nous diccionaris (1995-1997)

A la llum de la classificació genèrica

2. El recull de diccionaris presentats, per bé que complet, no és exhaustiu. A causa de limitacions d'espai, s'ha prescindit de les publicacions locals i amb un tiratge reduït, difícilment accessibles a un lector mitjà. Cal atribuir a una ommissió involuntària qualsevol mancança que incompleixi aquestes característiques.

1. La tipologia de diccionaris que presentem s'adequa a la classificació més general, per bé que se'n separa en alguns punts —vegeu la classificació proposada a M. T. CABRÉ i M. LORENTE, *Els diccionaris catalans: de 1944 a 1988* (Barcelona, Publicacions Universitat de Barcelona, 1991)— i integra diferents criteris: el seu abast, el nombre de llengües que inclouen i els tipus de dades que contenen. Es prescindeix, ateses les característiques d'aquest escrit, d'altres classificacions que prenen en consideració aspectes més específics (vegeu, per exemple, A. REY, *Le lexique: images et modèles*, París, A. Corlin, 1977).

exposada en la introducció, un cop d'ull a la cinquantena de diccionaris apareguts durant aquests tres darrers anys manifesta una marcada tendència vers els diccionaris d'especialització. Especialització, però, que no implica tecnicisme sinó divulgació sistemàtica d'un aspecte específic de l'interès humà, que pot coincidir amb l'àmbit tècnic o científic —*Diccionari de mesures catalanes*— o pot restringir-se al simple *hobby* —*Diccionari de plantes de jardí*. Aquest fet s'explica bàsicament per un desig de fragmentació del coneixement que el lector mitjà reclama (en forma de diccionari; però també en forma de fascicles d'aparició setmanal) i que les editorials, comercialment amatents a tot el que pugui significar guanys, no dubten a oferir.

D'altra banda, és justificable que les publicacions de diccionaris de la llengua o de diccionaris enciclopèdics siguin numèricament més escasses i temporalment més distanciades. No es pot menystenir el cost econòmic i humà que suposa la seva elaboració. En general, se solen editar periòdicament complements o annexos que actualitzen les seves informacions fins arribar al punt que, amb el pas del temps, cal elaborar una nova obra perquè la de referència ja ha quedat obsoleta. Actualment, aquests diccionaris, i gràcies als avenços informàtics, es presenten paral·lelament en suport electrònic. D'aquesta manera s'agilita la consulta de les dades, que amb aquest nou format tenen l'avantatge addicional de requerir un espai força reduït.

Les dades que es presenten a continuació fan referència a l'agrupació tipològica dels diccionaris publicats des de 1995. Per tal de no fer un llistat excessivament àmplia, s'ometen les segones edicions i les reimpresions.

1.1. L'any 1995

Al llarg de 1995 es publiquen vint-i-dos diccionaris que cobreixen necessitats i expectatives ben diverses. D'una banda, en l'àmbit dels diccionaris bilingües, apareixen un nou *Diccionari essencial: anglès-català, català-anglès*, editat per VOX, i el *Diccionari manual català-castellà, castellà-català* de Joan Nadal i Serrahima. Inclouent-lo en

una primera tipologia bàsica —de diccionaris poliglots—, el *Diccionari de ports i costes: català, castellà, francès, anglès*, coordinat per Francesc Vilaró i Àngel Vilches, pot encaixar també simultàniament en les categories de diccionaris geogràfics i terminològics. D'una altra banda, en l'àmbit dels diccionaris de la llengua, cal destacar el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans. Atès que, en el número 57 (desembre de 1996) d'aquesta revista, Jaume Macià i Guilà en feia unes observacions precises i pertinents, en aquest escrit es comentaran les característiques de la versió electrònica apareguda el 1997. Pel que fa als diccionaris tècnics, sense deixar de banda l'edició informàtica, Enciclopèdia Catalana publica el *Diccionari enciclopèdic de medicina*.

El *Diccionari valencià*, coeditat per l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i per la Generalitat Valenciana, sembla compartir novament tipologies: des de la perspectiva interdialectal, es tracta d'un diccionari dialectal i, des d'una perspectiva intradialectal, d'un diccionari de la llengua. Un visió superficial, però, detecta que en aquest diccionari l'abast de la segona perspectiva sobrepasa la primera, tot i que en cap moment queda clar si la seva pretensió és la de ser un diccionari normatiu o un diccionari descriptiu. El concepte de llengua valenciana es manifesta especialment en els exemples, en algunes remissions de les entrades i en solucions pròpies que substitueixen les del català estàndard —i, així, l'entrada de *sortir* remet a *eixir* o la de *guineu* a *rabosa*, per exemple, o es canvien *treure* per *traure*, *ésser* per *ser* o *abadeig* per *abadejo*. Tanmateix, es constata que, en alguns casos, les entrades, formalment i per contingut, són força similars —tot i que numèricament inferiors— a les que componen altres diccionaris, per exemple, el *Diccionari de la llengua catalana* d'Enciclopèdia Catalana. Aquesta coincidència no és gens sorprenent si es llegeix el breu pròleg que encapçala el diccionari i que no dona informació sobre el nombre d'entrades que posseeix ni sobre els criteris adoptats en la seva elaboració, sinó que destaca la importància dels factors hereditaris en la realitza-

ció d'aquesta obra. Tot sembla indicar que el present diccionari s'adequa a les característiques que, aparentment, són connaturals a tot diccionari: s'ha compilat a partir de l'herència d'altres obres lexicogràfiques —amb el risc potser d'admetre també els seus mateixos errors—, a partir de la superposició o de la tria de diverses solucions lèxiques ja existents o a partir d'una manca d'originalitat a què sembla que han d'aspirar els treballs de lexicografia. Creiem que aquests pressupòsits, per bé que recullen una tradició conservadora innegable, han d'experimentar forçosament una evolució. Actualment, els mètodes emprats —vegeu l'apartat 4 d'aquest treball, que fa una prospectiva en relació amb la futura tasca lexicogràfica— haurien de conduir a elaborar diccionaris que reflectissin l'estat actual de la llengua o, en funció dels seus objectius, a fixar un criteri normatiu pel que fa a l'ús de determinats mots; en cap cas, però, no s'haurien de limitar a recopilar el patrimoni lèxic basant-se exclusivament en les aportacions d'altres diccionaris, generats en altres èpoques, segons l'aplicació d'altres metodologies i amb objectius ben distints dels actuals. En contrapartida, el *Diccionari valencià* té el mèrit d'omplir un buit lexicogràfic i de constituir-se en una obra de referència en l'elaboració de treballs lexicogràfics posteriors, els quals haurien d'adaptar uns mètodes innovadors per adequar-se a uns objectius prèviament establerts, que en tots els casos haurien de conduir a manifestar l'ús real dels mots. Des d'un punt de vista comercial, aquest diccionari s'afegeix al conjunt d'obres relatives a l'estàndard valencià —*Els verbs valencians* i la *Gramàtica valenciana*— que han aparegut durant l'any 1995 i que són fruit de la col·laboració esmentada anteriorment. En tots els casos, però, la presentació inicial hauria de fer esment dels criteris científics que han estat aplicats en la seva elaboració.

Quant als diccionaris terminològics, el TERMCAT presenta el *Diccionari de bombers*. Aquest diccionari segueix la línia dels altres diccionaris especialitzats elaborats per aquest organisme. Els termes estan presentats en ordre alfabètic i inclouen la categoria gramatical, la definició i l'equivalència

en castellà. Recordem que el TERMCAT va néixer l'any 1985, fruit d'un acord entre l'Institut d'Estudis Catalans i el Departament de Cultura, amb la finalitat d'adaptar i d'atorgar un caràcter normatiu a mots que el parlant va incorporant progressivament en el seu lèxic particular. Aquests mots acostumen a ser manlleus d'altres llengües, especialment de l'anglès i del castellà. La incorporació de nous mots, sovint de caràcter especialitzat, que cobreixen noves realitats que cal anomenar, respon al procés dinàmic que és propi del caràcter viu de la llengua. El risc, però, és l'absorció de nous termes en detriment d'altres que ja existeixen com a propis en el cabal lèxic del català. Per aquest motiu, el consell supervisor del TERMCAT, integrat per tres representats de l'IEC i dos terminòlegs del TERMCAT, s'encarrega d'aprovar o desestimar els termes nous que sorgeixen progressivament com a resposta als requeriments de l'evolució social. Dins l'àmbit estricte de la terminologia s'inclouen també altres publicacions que prenen el títol general de lèxics —es tracta en aquest cas dels termes presentats pel *Lèxic de la indústria de la pell* i pel *Lèxic de pasta, paper i cartó*, tots dos elaborats pel mateix TERMCAT— i de vocabularis —d'una banda, el *Vocabulari de navegació* de Francesc Oller, que penetra en la ciència naval i, d'una altra, el *Vocabulari valencià de ceràmica* d'Albert Pérez i Marco, que s'introdueix en una terminologia específica d'àmbit dialectal.

En paral·lel al *Diccionari d'història de Catalunya* (Barcelona, Edicions 62, 1992), Edicions 62 publica el *Diccionari d'història universal Chambers* en versió catalana. En contrapartida, el *Petit diccionari de Sant Boi de Llobregat* d'Eloi Babiano i Ferran Cobo se centra en una perspectiva històrica molt més restringida. Sense deixar aquesta temàtica, però amb una finalitat estrictament educativa, que ha caracteritzat l'editorial Castellnou des del seu naixement, cal esmentar el *Diccionari d'història: lèxic dels fèndems històrics*. Des de l'àmbit dels diccionaris biogràfics, l'obra *Homes del catalanisme: Bases de Manresa. Diccionari biogràfic*, dirigida per Josep M. Ollé i Romeu,

fa un retrat dels personatges més destacats del nacionalisme català des del segle XVIII al segle XX. Pel que fa als diccionaris bàsics, cal destacar el complet diccionari dirigit per M. Teresa Cabré, *DIDAC. Diccionari de català*. En darrer terme, el capítol dedicat a altres tipus de diccionaris³ comprèn temàtiques ben diverses: primerament, l'antroponímia, amb el *Diccionari dels noms de noia* i el *Diccionari dels noms de noi* de Josep M. Albaigés,⁴ que repassen el significat i l'origen dels antropònims més habituals, no només dels que apareixen en el santoral sinó dels que són fruit de les modes actuals; en segon lloc, el món audiovisual, amb el *Diccionari dels mitjans audiovisuals* de Miquel Pérez Mas, que inclou glossaris en castellà-català i en anglès-català; en tercer lloc, l'àmbit literari, amb el *Diccionari de catalans de ficció* de Josep Faulí, que s'endinsa en la literatura catalana a través dels personatges literaris de ficció, i el *Diccionari de figures retròriques i altres recursos expressius* de Joan A. Oriol Daudier i Joan Oriol i Giralt, que contempla aspectes formals aplicats especialment a l'expressió escrita; i, finalment, el món de les emocions, amb el *Diccionari dels sentiments* de Véronique Fleurquin i Martine Laffon.

1.2. L'any 1996

El 1996 es manté aproximadament, amb una certa tendència a la baixa, el nombre de diccionaris publicats en relació amb el 1995: de vint-i-dos a vint. Algunes de les tipologies esmentades anteriorment es cobreixen també aquest any. Es tracta, en primer lloc, dels diccionaris bilingües —el *Diccionari hongarès-català*, de Kálmán Faluba i Károly Morvay, el *Diccionari català-danès* de Henrik Brockdorff, el *Diccionari anglès-català, català-anglès*, de Núria Vilanova i el *Diccionari bàsic llatí-català*, dirigit per Antoni Seva i elaborat a partir del *Diccionari llatí-català* d'Enciclopèdia Catalana—, en segon lloc, dels diccionaris tècnics —el *Diccionari de mesures catalanes*, elaborat per Claudi Alsina, Gaspar Feliu i Lluís Marquet— i, finalment, dels diccionaris bàsics —el *Diccionari bàsic català-anglès, anglès-català*, editat per Enciclopèdia Catalana, el *Diccionari català bàsic* de Lluís López del Castillo i el *Primer diccionari*, redactat per Montserrat Ayats, M. Carme Bernal, Francesc Codina i Assumpta Fargas. Hi ha, però, diccionaris que cobreixen altres tipologies: el *Diccionari etimològic* de Jordi Bruguera, el *Diccionari visual DUDEN*, coordinat per Guillem Verger i Oriol Gil, la versió catalana del *Diccionari d'art Oxford*, dirigida per Joan Ramon Triadó, el *Diccionari nomenclator de les vies públiques de Barcelona* de Jesús Portavella i el *Diccionari de termes literaris* de Margarida Arizeta.

El *Diccionari etimològic* de Jordi Bruguera forma part, juntament amb el *Diccionari visual DUDEN*, de la «Sèrie Diccionaris Complementaris» d'Enciclopèdia Catalana. Es tracta de la primera iniciativa d'elaboració d'un diccionari etimològic després del *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* de Joan Coromines (Barcelona, Curial, 1980-1991) en nou volums, per bé que altres obres han repassat també, amb més o menys profunditat, l'etimologia dels mots —el *Diccionari català-valencià-balear* d'Alcover-Moll (Palma 1926-1969), el *Diccionari Barcanova de la llengua* (Barcelona 1985) o el *Salvat català. Diccionari enciclopèdic* (Barcelona 1968). El *Diccionari etimològic* està concebut com un manual i inclou 55.000 mots. La disposició visual de les entrades té l'avantatge de permetre relacionar fàcilment les paraules de la mateixa família. Cada entrada (o subentrada) conté, en general, una definició breu, la datació més antiga, la primera documentació coneguda —sense contextualitzar, però—, l'exposició de l'etimologia del mot i la relació de mots derivats, compostos, derivats cultes i compostos cultes.

3. La denominació *altres diccionaris* implica una categoria imprecisa i fa referència a diccionaris específics —cada cop més abundosos— que, per les seves particularitats, s'allunyen de les temàtiques més habituals, les quals han originat des d'un principi categories pròpies de classificació.

4. Uns quants anys abans, el mateix Albaigés havia publicat a Edicions 62 un altre recull de noms, el *Diccionari de noms de persona i llur significat* (Barcelona 1980), obra de característiques similars a les esmentades, destinada a un públic ampli i no especialitzat en antroponímia.

El *Diccionari etimològic* està encapçalat per una introducció que repassa breument el paper de l'etimologia en l'antiguitat, l'etimologia moderna i l'etimologia popular. Fa referència, a més, a les fonts històriques del lèxic català i descriu succintament els tres procediments que aplica la llengua per a la creació de nous mots: l'habilitació, la derivació (l'autor inclou, per aquest motiu, la llista dels sufixos, dels infixos i dels prefixos més habituals) i la composició. Finalment, un apèndix esbossa unes breus nocions de gramàtica històrica, tot fent esment dels sistemes vocàlics i consonàntics del llatí i del català i dels fenòmens morfològics més importants en relació amb l'evolució del llatí vulgar a les llengües romàniques. En darrer terme, un breu glossari tanca la introducció. Estructuralment, dues terceres parts de l'obra componen el diccionari, mentre que una tercera part està destinada a un índex alfabètic de tots els mots que hi apareixen. L'obra està destinada a estudiosos de la llengua i a lectors interessats per la lexicologia diacrònica.

Dins l'àmbit dels diccionaris d'art, Edicions 62 presenta el *Diccionari d'art Oxford*. Aquest diccionari, juntament amb el diccionari d'història citat en l'apartat dedicat al 1995, manifesta una dinàmica, cada cop més freqüent per part de les editorials, de traducció de diccionaris foranis al català.

Un altre tipus de diccionari el constitueix el nomenclàtor. Així, el *Diccionari nomenclàtor de les vies públiques de Barcelona* —un diccionari del nom dels carrers— ha significat la revisió i l'actualització del *Nomenclàtor de les vies públiques de Barcelona* de 1980. Les entrades contenen, per a cada vial, informació històrica sobre el seu origen o un conjunt de notes biogràfiques, en el cas que es tracti d'un determinat personatge. Addicionalment, s'inclou la data d'aprovació del carrer, si es coneix, o l'any o segle en què es tenen dades de l'existència del seu nom actual.

Del tres diccionaris bàsics publicats el 1996, ens centrarem exclusivament en el *Diccionari català bàsic* de Lluís López del Castillo. Com s'ha vist en la introducció, el terme *diccionari* pot anar acompanyat

—sol anar acompanyat, de fet— d'un adjectiu que determina les seves característiques i la seva funcionalitat. Així, i per a uns destinataris en procés de formació, els materials lexicogràfics de caràcter estrictament educatiu s'apleguen en forma de *diccionaris essencials*, *diccionaris escolars*, *diccionaris breus* o *diccionaris bàsics*. Aquest procés de selecció lèxica s'empara principalment en els vocabularis bàsics. Els vocabularis bàsics són, doncs, llistes que presenten els mots més importants d'una llengua en relació amb el seu ús. La finalitat dels esmentats vocabularis i, de retruc, dels diccionaris citats és de donar a conèixer i de consolidar el vocabulari usual i necessari per poder establir una activitat comunicativa idònia.

El *Diccionari català bàsic* conté 7.100 entrades, amb un total de 8.430 acepcions. Cal afegir a aquestes xifres 285 lemes de sinònims d'ús estàndard al País Valencià i a les Illes Balears, i 400 variants formals també d'ús estàndard. De cada entrada s'ofereix la categoria gramatical, la variant —si s'escau—, la definició, les possibles acepcions i, en la majoria dels casos, un exemple orientador.

El present diccionari s'ha basat en la comparació entre els vocabularis bàsics de quatre llengües —el català, el francès, l'italià i el castellà— que presenten, al marge del seu parentiu històric, un àmbit cultural relativament proper. Tanmateix, aquesta comparació, com afirma el mateix autor en el pròleg, ha presentat una certa problemàtica en relació amb l'existència dels elements específics i peculiars de cada llengua i amb la presència de dificultats derivades de la polisèmia.

L'apèndix fa referència al mètode i als criteris utilitzats en l'elaboració del diccionari, enumera les referències bibliogràfiques utilitzades i presenta la llista alfabètica dels mots dividits en quatre nivells, aplicant-los un criteri tipogràfic segons pertanyin a un nivell o a un altre. Aquests quatre nivells són el resultat de la comparació entre les quatre llengües. En efecte, segons l'autor, els mots que corresponen als tres primers nivells formen part del *vocabulari bàsic internacional comparat*. Els mots del quart nivell són mots que apareixen en un dels

quatre idiomes. Aquests grups, però, no inclouen els mots que formen part de camps semàntics molt restringits. Integren, però, marcats amb un asterisc, els sinònims d'ús estàndard no central, citats en el paràgraf anterior.

Pel que fa al català, els treballs de Llobera —*El català bàsic* (Barcelona, Teide, 1968) i *Prácticas del catalán básico* (Barcelona, Teide, 1969)—, que van ser reelaborats el 1976 per l'Assessoria de Didàctica del Català en el *Vocabulari bàsic infantil i d'adults* (Barcelona, Bibliograf, 1976) constitueixen el punt de partida. Per al francès s'han pres com a referència *Le français fonamental (1r. degré i 2e. degré)* del Ministère de l'Éducation Nationale (París, Institut National de Recherche et de Documentation Pédagogiques 1972-1973) i un vocabulari d'ús, *Un Niveau-seuil* (París, Hatier, 1976). Quant a l'italià, el *Diccionari català bàsic* pren com a model el *Vocabolario di base della Lingua Italiana*, de Tullio de Mauro (1980) (aquesta obra, però, no consta en l'apartat de les referències bibliogràfiques) i el *Vocabolario minimo della lingua italiana per stranieri* (Florència, Le Monnier, 1985). Finalment, pel que fa al castellà, l'obra de referència és el *Vocabulario básico en la EGB* (Madrid, Ministerio de Educación y Ciencia / Espasa Calpe, 1989).

Els criteris principals emprats en l'elaboració del diccionari descansen, d'una banda, en la freqüència d'ús i, d'una altra, en la necessitat d'ús. El terme *freqüència* remet necessàriament al primer *Diccionari de freqüències* del català, dirigit per Joaquim Rafel i Fontanals i editat per l'Institut d'Estudis Catalans, que serà ressenyat al llarg d'aquest escrit. Atès que existeix una relació directament proporcional entre freqüència d'aparició d'un mot en un determinat corpus i el seu ús, és innegable la vinculació que es pot establir entre els diccionaris de freqüències i els vocabularis bàsics. El mateix López del Castillo suggereix que un diccionari de freqüències hauria de nodrir un futur diccionari bàsic, el qual, més que constituir-se a partir de mots de vocabularis «bàsics» —com fa el present *Diccionari bàsic*—, hauria d'estar integrat per elements d'un corpus lèxic del català actual que respongués a uns criteris homo-

genis i que contemplés tant el vessant oral com l'escrit.

Quant als aspectes descriptius, una voluntat de simplificació i l'exigència d'una necessària brevetat en l'apartat corresponent als criteris d'elaboració del diccionari han motivat que algunes referències a la metodologia hagin quedat parcialment diluïdes: així, els nivells de cadascun dels corpus presos com a referència per a cada llengua són susceptibles de confondre's amb les agrupacions resultants de l'acarament del conjunt, les quals, al seu torn, són anomenades nivells en l'apèndix que fa referència al vocabulari català bàsic. En relació amb la metodologia, doncs, creiem que el caràcter selectiu d'aquesta mena d'obres justifica amb escreix la descripció del marc teòric que s'ha pres en consideració a l'hora d'aplicar uns criteris que accepten a mots i que en refusen d'altres.

Per la seva temàtica, el *Diccionari auxiliar* de Josep Ruaix es pot incloure dins els diccionaris de barbarismes. Tanmateix, se'n desmarca estructuralment. L'obra aplega, d'una banda, un *Repertori lexicogràfic d'interferències en el català d'avui* i, d'una altra, el primer *Diccionari de dubtes, incorreccions, preferències i remarques lingüístiques*. Les diverses qüestions plantejades, recollides alfabèticament, detecten les incorreccions més o menys freqüents, indiquen les preferències entre variants o sinònims i tenen per objectiu la depuració del català dels barbarismes que l'impregnen. El terme *barbarisme*, però, no s'empra al llarg de l'obra. El mateix autor, amb la voluntat d'aplicar uns criteris moderns en l'elaboració d'aquest diccionari, indica que el substitueix per *interferència*, mot que té un caràcter més neutre i objectiu. Sí que s'utilitza, però, en la presentació, i Ruaix en distingeix gràficament quatre tipus: els mots o expressions provinents d'altres llengües o amb una pronúncia més o menys forastera, els barbarismes que tenen el seu origen en el castellà, els barbarismes catalanitzats fonèticament i els barbarismes discutits o dubtosos.

La primera part aplega per ordre alfabètic un repertori que inclou els noms, els adjectius, els verbs, les locucions, les con-

juncions, les frases fetes, els refranys... que presenten una interferència, especialment amb el castellà, de caràcter ortogràfic, fonètic o semàntic. La voluntat, però, de confeir entrades breus té la contrapartida de deixar-ne algunes d'incompletes. Així, Ruaix detecta l'ús incorrecte de determinats mots en algunes de les seves accepcions, però no n'indica els significats correctes. El lector ha de complementar necessàriament aquest aspecte amb la consulta d'un diccionari normatiu que aclareixi les accepcions admeses. Vegeu, per exemple, l'entrada *assecar* (p. 31), que dóna compte del castellanisme, però que es limita a afirmar «El verb *assecar* és correcte en altres sentits». D'altra banda, el fet que aquesta obra no tingui pretensions acadèmiques justifica l'aparició de mots —precedits per un asterisc— que són barbarismes discutits o dubtosos, dels quals es dóna la informació corresponent. És el cas dels mots *casi*, *cego* o *decepcionar*, per posar-ne uns exemples, que no es troben en el DIEC, per bé que, en el darrer cas, normativament s'admet, *decepció* i *deceptiu -iva*.

La segona part planteja la resolució de determinats dubtes de caràcter fonètic, ortogràfic, gramatical o semàntic, indica la preferència per l'ús de determinades solucions duals i detecta les formes considerades vulgars, ultracorrectes o dialectals.

L'elaboració d'un diccionari d'aquestes característiques requereix la disposició alfabètica dels mots estudiats. El fet que cada llista esdevingui un calaix de sastre que incorpori, a més de les categories gramaticals, topònims, antropònims, frases fetes, locucions i refranys sembla que tingui més avantatges que desavantatges en relació amb la cerca del mot en qüestió. L'únic inconvenient és el caràcter de mescla heterogènia que presenta la seriació alfabètica dels diferents termes.

Altres categories tipològiques —diccionaris de frases fetes, de gentilicis, de modismes⁵ — s'omplen en funció de l'especia-

5. Si bé els diccionaris de locucions, barbarismes, modismes i frases fetes podrien agrupar-se en una sola categoria d'abast múltiple, preferim encapçalar-los en categories particulars, a efectes de sistematització i d'especialització temàtica.

lització del diccionari: el *Diccionari de frases fetes català-castellà, castellà-català* de Joan Abril, el *Diccionari dels gentilicis catalans* d'August Bover i el *Diccionari temàtic de modismes* de Susana Rodríguez-Vida. Ens concentrarem en els dos primers. El *Diccionari de frases fetes català-castellà, castellà català* de Joan Abril esdevé un diccionari d'equivalències⁶ —de la frase feta catalana relacionada amb la corresponent castellana i viceversa— i de significats —expressats entre parèntesis al costat de cada frase. Hi ha constància, a més, de les possibles formes sinònimes, que poden funcionar com a solucions intercanviables, tot i que, des d'un punt de vista semàntic, cal qüestionar-se l'existència d'una sinonímia estricta, en el sentit d'una total equivalència de les unitats lèxiques. D'altra banda, amb el *Diccionari dels gentilicis catalans*, August Bover s'endinsa en el món de la toponímia catalana a través de la publicació de tots els noms de municipis, comarques i regions dels Països Catalans acompanyats de la denominació amb què són coneguts els seus habitants. El llibre pretén aglutinar tota la informació referent als gentilicis mitjançant l'agrupació alfabètica dels noms de regions, comarques i municipis —les formes dels quals han estat aprovades per l'Institut d'Estudis Catalans i pel Gabinet d'Ús i Ensenyament del Valencià— i l'associació amb el seu corresponent gentilici flexionat. Es tracta, en definitiva, d'un recull monogràfic,⁷ sistemàtic i precís que, a més del seu caràcter informatiu, permet de resoldre els dubtes que sovint es generen en relació amb el sufix que cal aplicar per formar una de-

6. Recordem també les edicions de J. BAI-BASTRE i FERRER —*Recull de modismes i frases fetes català-castellà, castellà-català* (Barcelona, Pòrtic, 1973), 241 ps., i *Nou recull de modismes i frases fetes català-castellà, castellà-català* (Barcelona, Pòrtic, 1977), 460 ps.— com a aplecs conjunts de frases fetes i modismes de caràcter bilingüe.

7. Fins ara l'estudi lexicogràfic dels gentilicis s'havia integrat en diccionaris que contemplaven també altres temàtiques més o menys relacionades: vegeu, per exemple, l'aplec de Josep M. SOLER i JANER, *Gentilicis dels Països Catalans: paragentilicis, malnoms i sobrenoms* (Barcelona, Millà, 1979), «Col·lecció Llengua viva», núm. 3, 130 ps., o el *Diccionari Regina d'ús del català: barbarismes, sinònims, equivalències català-castellà, castellà-català, gentilicis, vocabularis català-castellà de vegetals i animals*, d'Alfons TARRIDA i Emili PASCUAL (Barcelona, Regina, 1984), 600 ps.

terminada denominació, malgrat la incisió d'una regla fixa de selecció.

D'altra banda, tot i que no representa una novetat pel que fa a la tipologia —existeixen, des de fa temps, diccionaris de freqüències de l'anglès, del francès, de l'italià, del basc o del castellà—, el *Diccionari de freqüències*, sota la direcció de Joaquim Rafel i Fontanals, a més de ser el primer diccionari de freqüències de la llengua catalana té el valor afegit de basar-se en un corpus abundosíssim —55 milions de paraules— i representatiu establert a partir d'uns criteris objectius. En termes generals, la voluntat d'aquesta obra és determinar el valor dels mots del català en funció del nombre de vegades que apareixen en un corpus de referència. Aquest diccionari es ressenyarà àmpliament en el punt 2.

L'apartat dedicat a altres tipus de diccionaris es cobreix amb el *Diccionari de termes literaris* de Margarita Arizeta, que recull més de mil termes i n'ofereix definicions i exemples, amb el *Diccionari de sants* de Ramon Sargatal i, en darrer terme, amb el *Diccionari de mitologia grega i romana* de Jordi Parramon. Tots tres són publicats per Edicions 62 i formen part de l'extensa sèrie «El Cangur. Diccionaris».

1.3. L'any 1997

En contra de les tendències manifestades els anys 1995 i 1996, durant el 1997 s'aprecia una minva en la publicació de diccionaris en llengua catalana: solament onze.

En primer lloc, cal destacar l'edició en suport informàtic del DIEC (versió 1.0), que, tot complementant l'obra impresa, facilita la consulta i la recuperació (en paper o en forma de fitxers informàtics) de les dades del diccionari. La versió informàtica permet accedir a la informació no només a través de les entrades dels articles sinó per frases fetes —la qual cosa facilita la cerca de més d'un mot alhora— o per truncament —introduint només un fragment del mot consultat mitjançant la utilització de comodins: l'asterisc (*), que representa qualsevol valor (un caràcter, diversos o cap),

l'interrogant (?), que representa un sol caràcter, i el sostingut (#), que representa un caràcter o diversos, però no cap. Aquest diccionari electrònic incorpora els textos preliminars del llibre, el suplement amb les modificacions de les dues reimpressions que s'han fet fins ara i el recull de documents normatius de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans *Documents normatius. 1962-1996 (amb les novetats del diccionari)*, d'aparició recent.

La consulta és certament molt simplificada. Cal triar, en primer lloc, la modalitat; és a dir, seleccionar la consulta per entrada, truncament o subentrada, a continuació, escriure el mot en la casella corresponent i, finalment, activar el botó que en facilita el resultat. Altres menús i eines simplifiquen la consulta: la remissió a articles prèviament consultats, que permet d'accedir als articles examinats durant la mateixa sessió; l'*hipertext*, que facilita l'accés a l'entrada de qualsevol mot que apareix en el text del diccionari; l'accés directe a les remissions internes que presenten alguns articles; la possibilitat d'afegir, recuperar, modificar i eliminar notes a les entrades del diccionari; la capacitat de copiar llistes o articles del diccionari i transferir-los a altres aplicacions o processadors de textos.

Tot i els aspectes positius, s'hi han apreciat dos inconvenients, que probablement seran resolts en les versions posteriors. Un, ja detectat per la mateixa guia de l'usuari que acompanya el CD-ROM, fa referència a la transferència de les dades a altres aplicacions; l'altre fa referència a la recuperació de les dades. En el primer cas, existeix la limitació de les opcions de copiar i enganxar, que només permeten de fer-ho íntegrament amb les llistes de mots inferiors a dos-cents termes. En el segon cas, existeix la impossibilitat de recuperar les entrades acompanyades de la categoria gramatical corresponent. Cal tenir en compte que l'objectiu d'aquesta versió informàtica del DIEC hauria de ser no només la divulgació del català normatiu sinó l'afavoriment del desenvolupament de recerques lingüístiques. En efecte, els estudiosos de la llengua, amb aquesta eina, tenen a l'abast 67.569 entrades i 16.215 subentrades amb les quals poder fer consultes mitjançant

l'aplicació de determinats criteris. La dificultat que es planteja, però, és que el resultat de les cerques, en forma de llista, no va acompanyat de la categoria gramatical corresponent. Això entorpeix molt les consultes fetes per truncament, ja que si l'usuari desitja llistar, per exemple, els verbs que acaben en -ar, el resultat —perquè la presentació de les dades no permet fer consultes complexes; és a dir, aplicar dos o més criteris simultàniament— serà el conjunt de tots els mots del diccionari que acaben en -ar, incloent-hi substantius i adjectius. En no haver-hi cap marca categorial, cal que l'usuari els repassi un per un per tal de descartar les solucions inadequades. Evidentment, si els resultats —fruit d'una consulta simple— continguessin la categoria, un cop exportats a un processador de textos, l'eliminació dels elements sobrers seria molt més simple. Sorgeix aquí novament la referència al límit màxim de dos-cents mots que es poden incorporar en una altra aplicació. Si el resultat d'una consulta s'eleva a cinc mil mots, per exemple, no cal dir el nombre de vegades que cal fer l'operació de copiar i enganxar per obtenir la llista sencera dels mots resultants. Seria desitjable, a més, que les versions posteriors incorporessin la possibilitat d'executar consultes complexes, que permetessin no solament l'accés a l'entrada dels articles amb la vinculació a la definició corresponent o la generació de llistes alfabètiques, sinó la possibilitat de combinar els criteris de consulta de manera que es poguessin realitzar cerques molt restrictives. Naturalment, les noves versions integraran també les correccions tipogràfiques, ortogràfiques i d'estil que encara no han estat introduïdes.

D'altra banda, el TERMCAT, de la mà d'Ester Franquesa, presenta el *Diccionari de neologismes*. En general, el neologisme designa un objecte o un concepte científic nou. Mentre que els neologismes formals es basen en fenòmens de formació de mots —la prefixació, la sufixació, la composició—, en les sigles o els manlleus a una altra llengua, els neologismes semàntics adapten un significat vell a un significat nou. Per a la formació de neologismes es recorre al grec i al llatí, i actualment, també a l'anglès.

El *Diccionari de neologismes* és el resultat dels deu primers anys d'activitat normalitzadora del TERMCAT. Les propostes fetes al llarg d'aquest període es troben sistematitzades en aquesta obra per bé que ja se n'havia fet difusió a través de les diverses publicacions d'aquest organisme. El diccionari conté una llista de 2.989 termes, cadascun dels quals incorpora l'explicació del significat i l'equivalent en castellà, francès i anglès. Els mots estan agrupats per temes i, dins de cada tema, disposats alfabèticament. L'estructuració temàtica contempla vint-i-un apartats, alguns dels quals poden estar subdividits. Les definicions presenten els trets necessaris per identificar la noció, però defugen l'addició d'informació enciclopèdica.

Per facilitar la consulta s'incorporen índexs en català, castellà, francès, italià, anglès i alemany que remetent al número d'entrada corresponent. L'obra, que ha adaptat algunes de les seves solucions a les proposades en el DIEC, és certament útil per a tots els professionals de la llengua.

Alguns aspectes particulars mereixen comentari. En primer lloc, és rellevant la incorporació al català de termes anglesos adaptats que són usats amb molta freqüència. En alguns casos és previsible que la forma sindnima alternativa que presenta el *Diccionari de neologismes* tingui un futur incert en relació amb el seu ús real. És el cas d'*estiratge* o *decapatge* en substitució dels manlleus usuals *lifting* i *piling*. Complementàriament, es constata la tendència a adaptar estructures de l'anglès a mots que no la presenten originalment. Així, per bé que *rànquing* prové de *ranking*, *zàping* no ve de l'inexistent anglès *zapping* sinó de l'infinitiu *to zap*. Observem exemples d'analogia semblant en el cas de la forma no acceptada *footing*, que es genera a partir del substantiu *foot*, o en la designació d'un dels esports considerats de risc, fer *ponting*, creació comparable amb l'existent *surfing*, que en català pren el nom de surf. Addicionalment, és curiós constatar com el mot català proposat pel TERMCAT contrasta amb l'equivalent castellà. Així, *dessuadora* equival a *sudadera* (que té l'origen en l'anglès *sweat shirt*), o *càmera impermeable* es correspon amb *càmara mojable*. Finalment,

cal destacar, en paral·lel amb l'interès —passió, per a alguns— que des de fa uns quants anys s'experimenta per l'esport, el nombre elevat de mots que integren la temàtica esportiva — gairebé mil termes nous—, que són, de lluny, comparativament parlant, els més abundosos.

Des d'una perspectiva dialectal cal destacar dos diccionaris, un d'explícit i un d'implícit. El primer, *El vocabulari rossellonès* de Renat Botet, completa i complementa una sèrie de vocabularis —editats⁸ o inèdits— referida al rossellonès, amb un recull rigorós, precís i documentat del lèxic de la Catalunya del Nord. Els materials provenen de dues fonts: d'una banda, d'enquestes lèxiques que pretenen recollir la parla real de l'àrea nord-pirinenca; d'una altra, del buidatge de textos literaris d'autors de la zona i de la consulta de manuscrits inèdits. Cadascuna de les entrades del vocabulari és susceptible, en termes generals, de donar informació sobre la categoria gramatical, el gènere, les possibles variants ortogràfiques (tipogràficament marcades en negreta), la definició en francès —que manifesta els diferents significats possibles—, les locucions o expressions idiomàtiques, la ubicació geogràfica específica —si es tracta d'una solució pròpia d'una contrada determinada—, el fragment del text on es troba documentada i la corresponent referència bibliogràfica, els exemples d'ús, i, en negreta i cursiva, l'equivalència en català estàndard. Pel conjunt d'informacions que integra, i al marge de la seva voluntat pedagògica, el *Vocabulari rossellonès* presenta força possibilitats d'explotació que, per tal de ser optimitzades, haurien de ser implementades amb recursos informàtics. En darrer terme, per les seves característiques formals,

8. Es tracta del *Vocabulari rossellonès* dins *Miscel·lània Fabra* (Buenos Aires, Impremta i Casa Editora «Coni», 1943) i el *Vocabulaire roussillonnais avec traduction en catalan normalisé et en français = Vocabulari rossellonès amb traducció en català normatiu i en francès* (Association Polytechnique des R.-O., 1987, 54 ps.) de Carles GRANDÓ, el *Diccionari bàsic francès-català* de Lluís CREIXELL (Perpinyà, Centre Pluridisciplinari d'Estudis Catalans / Universitat de Perpinyà, 1974 / 1975 / 1980 / 1981), 203 ps. i el *Vocabulari català: à l'usage des instituteurs et institutrices des Pyrénées-Orientales* (Perpinyà, Universitat de Perpinyà, 1979), 55 f.

el *Vocabulari rossellonès* esdevé un document etnogràfic valuós i precís de l'àrea nord-pirinenca. Per la seva banda, el segon diccionari dialectal constitueix la primera part del llibre *La franja de la franja* d'Antoni Babia. Si el títol del llibre fa referència, des d'un punt de vista lingüístic, als parlars de la franja, el subtítol, *La parla de la Vall de Benasc, on el català és patués*, en situa geogràficament la temàtica. En la segona part, l'autor, barceloní de naixement, però ribagorçà d'ascendència, realitza una aproximació al benasquès d'avui i d'ahir tot partint de la disjuntiva «benasquès, llengua o dialecte» i allunyant-se, per tant, de la disjuntiva clàssica «benasquès, aragonès o català», establerta per alguns lingüistes. D'altra banda, proposa una contrapartida de salvació per a aquest parlar que, segons Babia, pateix de nombroses nafes: minorització, inclusió, interposició, recessió geogràfica i recessió generacional. El diccionari,⁹ que s'estén de la pàgina 19 a la 214 (més de la meitat del llibre), integra una sèrie extensa de mots ordenats alfabèticament que han estat rescrits en ortografia catalano-occitana, atès que, en general, s'empra en l'escriptura del benasquès una base ortogràfica castellana o aragonesa. La compilació lexicogràfica s'inicia amb un breu manual d'ús, que dona informació sobre els aspectes fonètics i ortogràfics més generals, i es clou amb la flexió completa d'alguns verbs benasquesos.

L'obra, escrita en un estil abrandat i reivindicatiu, inclou alguns textos recents i viatja per la història del benasquès a través

9. El *Diccionario del benasqués* (Saragossa, La Editorial, 1978), d'Àngel BALLARÍN, en constitueix el precedent lexicogràfic immediat. Altres aportacions en relació amb el lèxic de la Vall de Benasc cal buscar-les en l'article de Manuel ALVAR, *Léxico de Benasque según el ALC* («Archivo de Filología Aragonesa», X-XI, ps. 367-376) o en el llibre de Rafael VIDALLER, *Dizionario sobre espeziez y bexetals en o vocabulario altoaragonès* (Instituto de Estudios Altoaragoneses, 1989), de caràcter més específic. D'altra banda, el llibre *Llengua, vida y cultura en el Valle de Benasque*, de Ricard MORANT i MARCO (Madrid, Ediciones Libertarias, 1995) i l'article *Sobre el benasqués*, de Joaquim RAFFEL i FONTANALS dins *Actes del Cinquè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes* (Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1980) ofereixen una visió lingüística del benasquès que s'estén més enllà de l'àmbit lèxic.

d'una *Cronologia de la llengua i cultura benasqueses dels últims mil anys* que, a més d'informar el lector sobre les incidències de la parla de Benasc, li fa prendre consciència de l'avançat procés de substitució en què es troba. L'actitud que se'n desprèn, però, no és l'actitud lacrimògena de la impotència sinó una actitud activa i depuradora, que separi el benasquès de l'aragonès, des d'un primer moment, i que incideixi en aspectes ortogràfics i lèxics per tal d'atorgar al benasquès l'especificitat que li pertoca com a llengua.

Altres diccionaris llisten barbarismes (prop de tres mil) —el *Diccionari de barbarismes*¹⁰ de David Paloma i Albert Rico— i refranys (més de mil) —el *Diccionari de refranys català-castellà, castellà-català* d'Anna Parés.

Incorporats en una categoria incerta —altres diccionaris— donen informació sobre plantes ornamentals —el *Diccionari de plantes de jardí* de Josefa Duran—, se centren en el llenguatge col·loquial —el *Diccionari del català popular i de l'argot* de Joaquim Pomares— o recuperen el llegat lingüísticocultural de l'antiguitat —el *Diccionari de llatinismes i expressions clàssiques* de Josep M. Escolà.

Els dos darrers diccionaris tenen un caràcter ben bé oposat. El primer recull els mots i les expressions de l'àmbit més col·loquial i s'endinsa en aquells repertoris lèxics que habitualment no estan contemplats en la majoria de diccionaris: en particular, els termes tabú, vinculats principalment amb l'erotisme i el sexe, i els pertanyents a llenguatges d'argot. L'argot —en especial els argots relacionats amb les activitats delictives i amb determinats grups marginals— havia estat ja tractat per Joan J.

10. Poden considerar-se precursors d'aquest diccionari, a més de diversos vocabularis, el *Diccionari general de barbarismes i altres incorreccions* de J. MIRAVITLLES (Barcelona, Claret, 1982), 223 ps. i el *Diccionari de barbarismes* de I. GIMENO (Barcelona, De Vecchi-Cap Roig, 1987), 159 ps. Una llista de barbarismes pot trobar-se també en el diccionari de S. PEY, *Diccionari de sinònims i antònims amb vocabulari de barbarismes* (Barcelona, Teide, 1983), 847 ps. En relació amb aquest tipus de diccionari, tot i que al llarg d'aquests tres anys s'han reeditat o reimprès alguns diccionaris de sinònims i antònims, no hi ha hagut cap producció nova.

Vinyoles, en el seu *Vocabulari de l'argot de la delinqüència* (Barcelona, Millà, 1978). Aquest diccionari està emmarcat en una col·lecció que integra diccionaris especialitzats de caràcter col·loquial o popular. Recordem, per exemple, el *Diccionari popular català-castellà / Diccionario popular castellano-catalán* (Barcelona, Millà, 1966), el repertori *Llenguatge subterrani de la política* (Barcelona, Millà, 1982), elaborat pel mateix Vinyoles juntament amb J. Ferran, i el *Diccionari eròtic i sexual*, novament de Vinyoles, aquest cop amb la col·laboració de Ramon Piqué. El segon diccionari, en canvi, pretén donar a conèixer i aclarir el significat d'expressions que provenen del món clàssic. Per tal de dur a terme aquests objectius s'ha recopilat el material en tres parts: la primera part recull els llatinismes que s'han lexicalitzat, tot adaptant-se formalment al català, els llatinismes que han sofert una evolució semàntica o els llatinismes que mantenen la seva forma llatina original; la segona part aplega les dites, proverbis, refranys —*sententiae*— provinents del món antic, tot exclouent les sentències del món medieval i les anònimes; la tercera part dona compte de l'origen i de les motivacions semàntiques d'una sèrie d'expressions catalanes d'ús freqüent. Aquesta obra ens suggereix una obra clàssica en llengua catalana que tracta aquesta mateixa temàtica, l'*Aurea dicta. Paraules de l'antiga saviesa*, de Jordi Lombard¹¹ (Barcelona, Fundació Bernat Metge, 1960, 457 ps.), que constitueix un recull d'aforismes i proverbis llatins, classificats per matèries, comentats i traduïts al català. Complementàriament, en castellà, cal destacar, pel seu rigor científic, el *Diccionario de expresiones y frases latinas* (Madrid, Gredos, 1980, 530 ps.) de Víctor-José Herrero Llorente, que constitueix un repertori de frases, sentències, proverbis i refranys d'ús comú en l'època clàssica, que han esdevingut d'ús freqüent en les llengües modernes. Aquest diccionari, en

11. Recordem que el nom de Jordi Lombard fa referència a un pseudònim col·lectiu. En efecte, cal atribuir l'autoria del llibre a Eduard Valentí, de qui sorgí l'estructura del llibre i que aplegà el conjunt dels textos que l'integren, a Carles Riba i a un grup de col·laboradors de la Fundació Bernat Metge: el Reverend Josep M. Atagonès, i els senyors Nonell, Mariné i Solericens.

contrast amb el *Diccionari de llatinismes i expressions clàssiques* que ressenyem, té l'avantatge d'incloure el text exacte on es troba una determinada frase o citació. La comparació entre els dos diccionaris és paradigmàtica del que s'indicava en la introducció en relació amb la feble línia divisòria que separa els diccionaris especialitzats dels diccionaris tècnics. L'especialització monotemàtica converteix el diccionari de Josep M. Escòla en un llibre de divulgació monogràfica d'abast general, i, per això mateix, superficial; converteix, en canvi, el diccionari d'Herrero Llorente —malgrat no tractar-se d'un recull exhaustiu— en una obra d'especialització. D'altra banda, pot intuir-se que els destinataris d'ambdós diccionaris seran ben diferents: en el primer cas, un lector mitjà, interessat per la temàtica i amb uns coneixements del llatí minsos o, fins i tot, inexistents; en el segon cas, professors i llatinistes en general que desitgin consultar exemples o verificar la documentació de sentències i frases llatines. Uns receptors tan heterogenis requereixen, doncs, una atenció diferenciada: *aliter cum alio agendum*. Addicionalment, cal tenir en compte dos factors significatius: el factor econòmic i el factor extensió. En general, els diccionaris de la col·lecció «El Cangur. Diccionaris» tenen un preu assequible i un format reduït. *El Diccionario de expresiones y frases latinas*, a més de prendre estructuralment la forma d'un diccionari convencional, quintuplica el preu i el nombre de pàgines. Numèricament, el contrast també s'exhibeix pel que fa al total d'entrades: d'una banda, les 303 paraules i locucions llatines, les 390 sentències llatines i les 286 referències i expressions d'origen clàssic del *Diccionari*, amb uns índexs dels termes llatins apareguts i de termes catalans; d'una altra, les 9.366 expressions i frases llatines del *Diccionario*, amb un índex complet de noms propis i de temes.

No es pot tancar aquest apartat destinat a diccionaris poc habituals sense esmentar-ne dos de publicats a les darreries de 1997 i de caràcter ben antagònic: d'una banda, el *Diccionari pràctic de qüestions gramaticals* de Joan Abril Español, autor que ja havia col·laborat en la col·lecció «El Cangur» amb el *Diccionari de frases fetes català-*

castellà/castellà-català, esmentat anteriorment, i, d'una altra, el *Diccionari de la mala llet* de Víctor Alba. El primer, novament adreçat a un públic mitjà, pretén ser una obra pràctica de consulta que pren la forma d'un diccionari de quatre-centes entrades gramaticals; és a dir, que desenvolupa els termes que poden aparèixer en l'índex analític d'una gramàtica convencional¹² ordenats segons una classificació alfabètica discontinua per tal d'evitar interrupcions en algunes sèries de termes gramaticals. No es tracta, doncs, i el mateix autor ho indica, d'una enciclopèdia gramatical —l'extensió mai no ho propiciaria— ni és la seva pretensió teoritzar. L'objectiu de Joan Abril és que el lector consulti les qüestions gramaticals proposades d'una manera senzilla i pràctica. Proposa, per tal d'afavorir-ne la consulta, un índex analític que complementa les entrades del diccionari. En darrer terme, s'inclouen tres annexos que repassen, respectivament, la formació dels mots, els criteris de redacció i els signes de puntuació. Com a aportació innovadora, aquest diccionari, a més de recollir els aspectes gramaticals necessaris, conté informació nova sobre aquelles qüestions en què la normativa s'ha definit poc o gens. El segon diccionari a què fem referència, de títol ben poc convencional, integra un conjunt miscel·lani de materials d'altri¹³ —cita-

12. L'estructura i les entrades recorden vagament les dues darreres aportacions que s'han fet en l'àmbit gramatical amb la finalitat d'ajudar a escriure amb correcció: *Manual d'estil. La redacció i l'edició de textos* de J. M. MESTRES, J. COSTA, M. OLIVA, R. FITÉ (Barcelona, Eumo editorial-Universitat de Barcelona-Universitat Pompeu Fabra-Associació de Mestres Rosa Sensat, 1995), 902 ps. i *El llibre de la llengua catalana per a escriure correctament el català* de J. BADIA, N. BRUGAROLAS, R. TORNÉ i X. FARGAS (Barcelona, Castellnou, 1997), 933 ps. Ambdues obres —de dimensions i preu similars—, divergeixen, bàsicament, en alguns dels seus continguts. El present diccionari constitueix, doncs, una alternativa resumida i econòmica. Alguns dels lectors, especialment els que busquen solucions ràpides, estaran agraïts.

13. En efecte, sovint pren l'aparença d'un diccionari de citacions convencional, temàtica que, d'altra banda, no s'ha conreat en català. En castellà, però, les darreres obres publicades són: el *Diccionario de citas*, compilat per Agustí BARTRA (Barcelona, Grijalbo, 1986), 364 ps., el *Diccionario de citas literarias* de Florence MONTREYNAUD (Madrid/Barcelona, Everest, 1990, 638 ps.), el *Diccionario de citas* de Wenceslao CASTAÑARES i José Lluís GON-

cions, anècdotes, comentaris, acudits, lletres de cançons— que el periodista Víctor Alba havia anat emmagatzemant i col·locant en tres capses de sabates i que, un cop ordenats i classificats, han vist ara la llum. El títol, força suggerent, però no del tot representatiu del contingut del llibre,¹⁴ manifesta l'esperit que anima aquest recull de termes: l'humor, la ironia i, fins i tot, el sarcasme. La pretensió del diccionari s'explicita en la introducció: desenvolupar la mala llet en les noves generacions que, a diferència de la que ha viscut l'autor, curulla d'esdeveniments tràgics, han tingut, en general, les coses més fàcils i compten amb un esperit poc combatiu. Sembla, doncs, que la mala llet —plasmada materialment en forma d'humor i d'ironia— s'hauria d'adjuntar als típics *seny* i *rauxa* que caracteritzen els catalans; així actuaria d'antídoteu contra les adversitats. Estructuralment, el diccionari està dividit en dues parts: la primera de caràcter temàtic i la segona de caràcter onomàstic. Heus ací una mostra del recull i, en concret, l'entrada que fa referència al terme *diccionari*. «Entre els traductors dels organismes internacionals circulava un butlletí burlesc en què s'hi podia llegir: "Als diccionaris hi sobren paraules i hi manquen solucions" i també: "Un diccionari amb moltes accepcions no és sinó un mitjà de multiplicar dubtes"» (p. 49). És indubtable que aquestes expressions iròniques, dirigides especialment als diccionaris de la llengua, inclouen una part de veritat, que deixa entreveure aspectes encara no resolts en l'elaboració d'aquest tipus d'obres.

2. Una mesura objectiva de l'ús lingüístic: els diccionaris de freqüències

Una de les contribucions de l'aplicació

ZÁLEZ QUIRÓS (Madrid, Nòesis, 1993), 649 ps. i el *Diccionario general de citas* de Gregorio DUVOL (Madrid, Ediciones del Prado, 1994).

14. Certament, el terme *mala llet* sembla ser més indicatiu d'una qualitat o condició pròpia d'algú, en general negativa, que d'una actitud que pot oscil·lar entre l'humor, la rialla burleta i el sarcasme. El títol, doncs, pot servir d'esquer comercial, però els futurs lectors es trobaran com a màxim amb fragments d'ironia mordaç.

de l'estadística i de la informàtica¹⁵ a la lingüística s'ha materialitzat, en l'àmbit del lèxic, en l'elaboració dels diccionaris de freqüències. L'objectiu d'un diccionari de freqüències és delimitar els mots més utilitzats en una llengua determinada. Aquesta iniciativa, més o menys comuna quant al títol, diversa, però, en relació amb els mètodes utilitzats, l'extensió i naturalesa del corpus en què es basen, el període de temps que comprenen o el tractament lingüístic de les dades que inclouen —per enumerar diferents factors condicionants—, sorgí als voltants dels anys vint i es desenvolupà entre els anys cinquanta i setanta per a l'anglès, el francès, l'italià, el castellà o el basc.

Pel que fa al català, no hi ha hagut fins ara cap voluntat d'elaborar un diccionari de freqüències,¹⁶ per bé que s'han desenvolupat vocabularis bàsics o diccionaris essencials que, motivats per una finalitat exclusivament educativa, han descansat en uns criteris subjectius d'ús —i no en una obra que quantifiqués objectivament l'ús lingüístic de determinats mots.

El projecte del present diccionari s'inicià aproximadament fa tretze anys. L'objectiu del projecte, emprès per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i dirigit per Joaquim Rafel, abasta, en realitat, uns horitzons més amplis: l'elaboració d'un diccionari exhaustiu de la llengua catalana —un diccionari de caràcter descriptiu: el *Diccionari del català contemporani* (DCC), que en l'apartat 4 tindrem ocasió de comentar.

El present *Diccionari de freqüències* és, doncs, un fill avançat del DCC, i és fruit, d'una banda, de la constitució d'un corpus

15. L'aplicació dels mitjans informàtics a la recerca lexicogràfica ha estat experimentada pel mateix Joaquim RAFAEL, juntament amb Joan MASCARÓ, en l'elaboració d'un altre tipus de diccionari que s'allunya del format convencional: el *Diccionari català invers amb informació morfològica* (Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990) 1.144 ps., obra destinada a un públic especialitzat que permet el desenvolupament de treballs lingüístics diversos a través de la disposició inversa de tots el mots del *Diccionari general de la llengua catalana*, amb les seves expansions inflectives verbals i nominals.

16. Cal esmentar, però, el *Dictionnaire de fréquence du catalan, Via Domitia*, 17, ps. 13-49, que constitueix una llista alfabètica de 5.303 mots establerta a partir d'un corpus de 50.494 ocurrences.

textual representatiu —cronològicament i temàticament— del català (el *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana*) i, d'una altra, de l'aprofitament i implementació dels recursos informàtics en les tasques lexicogràfiques. La selecció dels textos que havien de formar part del corpus (un total de 3.302 obres) i l'elaboració de programes que permetessin l'entrada de dades, la correcció i verificació dels resultats, l'obtenció d'índexs diversos, la creació d'un sistema de lematització (a través del qual s'associaven les diferents formes flexives del que es pot considerar un mateix element lèxic —o lema— i es dissociaven les diferents ocurrences de formes homògrafes corresponents a elements lèxics diferents) ha estat una tasca llarga i no ha comptat sempre amb un suport econòmic esponsorós i estable.

El corpus textual abraça el període comprès entre el 1833 —moment paradigmàtic de la represa del conreu literari en l'època moderna— i el 1988 —una data arbitrària que tanca una primera fase, però que deixa una porta oberta a futures actualitzacions del corpus. Les 3.302 obres esmentades en el paràgraf anterior es divideixen en 2.296 corresponents a textos no literaris i en 1.006 corresponents a textos literaris. Aquest diccionari és, doncs, el primer volum d'una sèrie de tres¹⁷ que globalment comprendran la llengua no literària (primer volum, ja publicat), la llengua literària (segon volum) i el conjunt de la llengua literària i no literària (tercer volum) —que es publicaran al llarg del 1998, en format imprès i electrònic. Els dos darrers volums incorporaran innovacions formals significatives, especialment en relació amb la presentació de les dades, així com l'edició informàtica, la qual contindrà la globalitat de les dades, amb l'addició de les possibles formes associades a cada lema, i permetrà l'establiment de comparacions pel que fa als resultats d'ambdós subcorpus.

L'extensió global del corpus arriba als 55 milions de paraules. Els textos seleccio-

nats, vinculats a la llengua no literària i a la llengua literària, encaixen en diverses tipologies: deu àrees temàtiques pel que fa a la llengua no literària (1. Filosofia, 2. Religió i teologia, 3. Ciències socials, 4. Premsa, 5. Ciències pures i naturals, 6. Ciències aplicades, 7. Belles arts, oci i esports, 8. Llengua i literatura, 9. Història i geografia, 0. Correspondència) i quatre gèneres (1. Assaig, 2. Narrativa, 3. Teatre, 4. Poesia) pel que fa a la llengua literària. Cronològicament, el corpus es divideix en 23 grups cronològics (de 1833 a 1913 de deu anys cadascun, i de 1914 a 1988 de cinc anys cada un). Les varietats dialectals del català estan també contemplades.

El cos del *Diccionari de freqüències* incorpora sis llistes amb ordenacions diverses de les dades lèxiques obtingudes a partir del buidatge dels textos esmentats. Les dades que no hi apareixen —però que es poden trobar en la base de dades de l'IEC— són termes de caràcter taxonòmic utilitzats en història natural, sigles, noms propis, xifres —àrabis o romanes— i sufixos, prefixos i infixos usats metalingüísticament. El total de lemes, doncs, és de 107.897, que inclouen lemes principals (98.064) i lemes secundaris (9.833), associats als primers. Les dades quantitatives que s'ofereixen fan referència a la freqüència absoluta —el nombre de vegades que un lema apareix en el corpus—, a la freqüència relativa —el resultat de dividir la freqüència absoluta pel conjunt de mots que integren el corpus—, l'índex de dispersió —que manifesta numèricament la major o menor uniformitat que presenta la repartició de la freqüència entre les diferents parts en què es pot dividir un corpus— i l'ús —el resultat de multiplicar el valor de la freqüència de cada mot pel seu índex de dispersió. L'ús, en definitiva, permet destacar el mots que estan més ben distribuïts; és a dir, que s'utilitzen amb certa regularitat en textos de naturalesa diversa.

Pel que fa a la presentació dels resultats, el diccionari conté sis llistes de mots: la primera és una classificació alfabètica dels termes que integren el subcorpus no literari acompanyats de la freqüència absoluta. La segona llista conté els mots ordenats en funció de la seva freqüència (fins a la fre-

17. Dec aquesta i altres informacions a la gentilesa de Joaquim Rafel, que més d'un cop m'ha fet participar dels objectius, del funcionament i dels resultats d'aquest projecte.

qüència 10) i presenta, a més, informació relativa a l'índex de dispersió i a l'ús. Una llista addicional presenta els mots que tenen una freqüència inferior a 10. La tercera llista presenta els mots ordenats pel coeficient de dispersió, complementàriament apareix també informació relacionada amb la freqüència absoluta i amb l'ús. La quarta llista disposa els mots ordenats per l'ús. La cinquena llista conté l'ordenació alfabètica de lemes principals que tenen lemes secundaris associats. Finalment, la darrera llista mostra l'ordenació alfabètica dels lemes secundaris vinculats amb el lema principal.

Estructuralment, el diccionari està encapçalat per una extensa i rigorosa introducció de Joaquim Rafel que repassa les característiques generals dels diccionaris de freqüències elaborats fins ara, considera la situació del català en relació amb aquests tipus de diccionaris, presenta les característiques del *Diccionari de freqüències* i dona compte de cadascuna de les informacions de caràcter quantitatiu que conté. L'obra es completa amb una bibliografia específica i amb la llista de les obres que constitueixen el subcorpus corresponent a la llengua no literària, ordenats segons dos criteris: l'ortogràfic i el cronològic. Es disposen, a continuació, les sis llistes esmentades en els paràgrafs anteriors.

El diccionari es complementa amb un CD-ROM que conté totes les dades lèxiques i quantitatives i, addicionalment, la informació de caràcter cronològic i tipològic que, per qüestions d'espai, no ha estat incorporada a l'obra impresa. El CD-ROM permet fer consultes diverses sobre el subcorpus no literari, de caràcter simple —pel que fa als lemes principals i, en funció del lema, de la freqüència, de la dispersió o de l'ús— i de caràcter complex —que permet combinar les condicions especificades per obtenir determinades consultes, que també poden referir-se en aquest cas als lemes secundaris. En els dos tipus de consulta poden utilitzar-se comodins —operadors relacionals, matemàtics, booleans i de nivell—, alguns dels quals coincideixen amb els usats en la versió informàtica del DIEC, citats en l'apartat 1.3. Per bé que la consulta és molt simple, no seria sobrera, però, la presència d'un menú

d'ajuda —paral·lel al d'altres aplicacions que també actuen sobre Windows. D'altra banda, per efectuar consultes complexes, en les quals cal definir el patró i els resultats de la consulta, seria recomanable un formulisme més simplificat i més proper al llenguatge d'*hipertext*. L'únic aspecte que caldria millorar fa referència a la informació visual sobre la durada de la consulta. En efecte, les consultes complexes permeten constrènyer l'abast de les informacions obtingudes. En alguns casos, però, la complexitat de la consulta pot fer que el programa necessiti un temps, de vegades massa prolongat, per obtenir els resultats requerits. Al llarg de la consulta no hi ha cap indicació que assenyali el temps necessari per dur-la a terme, el temps restant o el percentatge de consulta efectuada. No hi ha tampoc cap possibilitat d'aturar-la.

En contrapartida, els avantatges que comporta el suport magnètic són insuperables. Un cop executada la consulta, els resultats obtinguts poden ser impresos o poden exportar-se a un fitxer ASCII editable. D'altra banda, la totalitat de la base de dades, en tres formats diferents (fitxers .dbf, fitxers .txt i fitxers .sdf), pot ser adreçada a altres gestors de bases de dades per ser explotats en funció de les necessitats particulars de cada usuari.

El *Diccionari de freqüències* és, doncs, una eina utilíssima que no propicia només l'estudi i la interpretació d'aspectes relacionats amb qualsevol branca de la lingüística —basats en materials escrits i emmarcats en un període cronològic determinat—, sinó la incursió en aspectes no estrictament lingüístics. Amb l'aparició dels dos darrers volums del diccionari es multiplicarà la seva utilitat i rendiment amb la possibilitat addicional d'efectuar treballs de caràcter comparatiu.

En darrer terme, cal destacar el fet que la finalització del diccionari no implica necessàriament esgotar el projecte. Per contra, com a projectes hipotètics de futur, ja s'ha insinuat en línies anteriors una possible continuïtat tot ampliant progressivament la periodització de cinc anys —ara com ara, per exemple, ja es podrien incloure dos trams més (1989-1993) i (1994-1998). D'altra banda, el model metodològic apli-

cat en la confecció d'aquest diccionari podria ser adaptat, amb totes les modificacions necessàries, en l'elaboració d'un diccionari de freqüències basat en un corpus exclusivament oral.

3. Una nova presentació dels diccionaris: Diccionaris en suport informàtic

El coneixement informàtic s'ha anat desenvolupant amb el pas dels anys i s'ha accelerat en els darrers. Ha estat —de fet, és, i, previsiblement, serà— un tipus de coneixement generalitzat, especialitzat i globalitzador que venç les limitacions humanes que s'han esmentat en la introducció i que són pròpies d'un individu però que poden ser superades amb l'esforç col·lectiu.

Així, el món de la informàtica ha deixat d'estar limitat a un nombre reduït de *gurús* i s'ha posat a l'abast de tot usuari interessat mínimament pels ordinadors, a qui no li faci basarda la intel·ligència artificial i que no sigui un nostàlgic del paper i de la ploma. Des d'un punt de vista comercial, la informàtica, preveient el nombre potencial d'adeptes que podria arrossegar, ha rebaixat els seus costos i ha desenvolupat, entre altres aspectes, la capacitat, la memòria i la velocitat de processament de les dades dels ordinadors. Des d'un punt de vista lexicogràfic, aquestes possibilitats s'han aprofitat i s'han incrementat. El resultat s'ha plasmat, doncs, en les versions electròniques dels diccionaris.¹⁸ Recordem que l'Enciclopèdia Catalana va ser capdavan-

tera d'aquest format amb l'*Hiperdiccionari* (català-castellà-anglès en CD-ROM, Barcelona 1994). Aquest CD-ROM, que aplega diversos diccionaris —el *Diccionari de la llengua catalana* (3a ed. 1993), el *Diccionari ortogràfic i de pronunciació* (1987), el *Diccionari català-castellà* (1987) i el *Diccionari català-anglès* (1986), permet un ampli ventall de consultes, per camps i documental, tot plegat a un preu excessiu —en especial, quan es coneixen els costos del suport, el disc òptic, on va estampada la informació. D'aleshores ençà han sorgit altres diccionaris en suport magnètic. En castellà, el *Diccionario de la lengua española* de la Real Academia Española (Madrid, Espasa Calpe, 1995), el *Diccionario de uso del español* de María Moliner (Madrid, Gredos, 1996) i el *Gran diccionario de la lengua española* (Barcelona, Larousse-Planeta, 1996), a un preu més reduït, però encara prou elevat per a un consumidor mitjà. En català, les ciències de la salut queden representades en el ja esmentat *Diccionari enciclopèdic de medicina*, i la llengua catalana, en el *Diccionari de la llengua catalana*, que rebaixa notablement el preu en comparació amb l'*Hiperdiccionari*. Més econòmica encara és la iniciativa del *Diccionari de freqüències*, que, a causa de les seves característiques peculiars, comentades en l'apartat anterior, inclou obra impresa i complement informàtic a un preu certament assequible.

En efecte, els preus baixen en la tecnologia informàtica. Les configuracions actuals tenen un preu irrisori si es comparen amb les inversions que es feien fa només dos o tres anys. Els requeriments, doncs, dels diccionaris en suport magnètic, pel que fa a l'espai lliure en el disc dur o a les exigències de memòria RAM, no impliquen un cost elevat i responen, en tots els casos, als requeriments d'altres aplicacions actuals, com ara bases de dades o programes gràfics i fins i tot jocs. Quant als requeriments del sistema, s'aprecia una línia clara i sembla que irreversible: un ordinador PC o compatible i una versió prou desenvolupada de Windows (des de la 3.1 a la 95). Es descarren, així, altres entorns i altres sistemes operatius.

El futur dels diccionaris, doncs, és

18. Pot afirmar-se que l'any 1996 inaugura l'era dels diccionaris en suport magnètic. En llengua anglesa cal destacar, entre altres obres, la versió renovada i actualitzada del *Random House Webster's Unabridged Electronic Dictionary* (New York, Random House, 1996) i la versió 2.0 del *Collins Electronic English Dictionary and Thesaurus* (Findon, Harper Collins, 1996), que conté el *Collins English Dictionary* i *The Collins Thesaurus in AVZ form*. Altres diccionaris en CD-ROM encaixen en categories específiques. Així, el *Dictionnaire multimédia de l'art moderne et contemporain* (París, Hazan, 1996), el *Diccionario temático AUZOU* de Fernando GARCÍA-PELAYO (París, Philippe Auzou, 1996), el *Routledge German Technical dictionary* (Londres, Routledge, 1996) o el *Diccionario de filosofía en CD ROM* d'Antoni MARTÍNEZ RIU (Barcelona, Herder, 1996).

aquest: la compilació del coneixement lexicogràfic en discos òptics que ofereixin no només el contingut de la informació impresa sinó que plantegin un contacte interactiu amb l'usuari, el qual podrà desenvolupar un mínim o un màxim —en funció de la seva preparació o interessos— de les potencialitats de les dades contingudes. Unes dades que és previsible que siguin progressivament més i més elevades. Paral·lelament, el futur lexicogràfic s'obre també cap a Internet: la consulta dels diccionaris a través d'una connexió remota.¹⁹ Es tracta d'un fenomen tot just a les beceroles que progressarà indefectiblement al llarg dels darrers anys, possiblement fins a extrems ara insospitats.

4. *Una nova perspectiva per a la lexicografia. Cap a un nou concepte de diccionari de la llengua*

La lexicografia actual té una exigència que cal afrontar: l'elaboració d'un corpus textual representatiu.²⁰ La lexicografia, però, compta amb unes eines noves i cada cop més perfeccionades que s'emparen en el desenvolupament de procediments informàtics i que poden contribuir a vèncer les

19. Ara com ara es pot consultar el DIEC a través de la connexió amb la URL de l'Institut d'Estudis Catalans (<http://www.iec.es/>). L'accés via internet a diferents diccionaris és una operació senzilla. Contactant amb <http://www.bucknell.edu/>, per exemple, és possible la consulta *on-line* del diccionari *Webster's*.

20. En llengua anglesa, iniciatives d'aquest tipus s'han materialitzat en dos projectes: el LONGMAN (Longman Corpus Network, British National Corpus) i el COBUILD (Collins Birmingham University International Language Database) que han generat sengles diccionaris. El primer diccionari es basa en una anàlisi exhaustiva de l'anglès a través del Longman Lancaster Corpus, una base de dades de prop de 30 milions de paraules, que s'actualitza progressivament amb mots de llibres, revistes, ràdio i TV i aportacions individuals de col·laboradors. El COBUILD, per la seva banda, pretén oferir una informació detallada sobre l'ús de l'anglès contemporani en qualsevol tipus de situació comunicativa. En aquest cas, la informació s'ha compilat a partir d'un grup representatiu de textos anglesos, orals i escrits, i els exemples que acompanyen les entrades recullen tant la terminologia tècnica com les diverses varietats socials i geogràfiques de l'anglès.

dificultats sorgides d'establir un corpus de referència objectiu o de tractar un nombre molt elevat de dades.

Des d'aquesta perspectiva, i com es pot inferir de l'esmentat *Diccionari de freqüències*, l'elaboració de nous diccionaris de la llengua ha de defugir les actituds tradicionals basades en l'establiment apriorístic dels significats, la generació d'un diccionari a partir d'altres ja existents, el buidatge de textos de forma selectiva o la redacció de definicions i d'exemples que descansen en la competència única del lexicògraf. Un diccionari —si més no el diccionari descriptiu, no de caràcter normatiu, que propugna l'IEC— s'ha de basar en un corpus lingüístic elaborat a partir del buidatge exhaustiu d'un conjunt de textos representatius seleccionats a partir de l'establiment d'uns criteris clars, precisos i objectius.

Atès que el valor semàntic d'un element lèxic no es pot establir independentment del context on és utilitzat, el repertori establert²¹ ha de ser susceptible de recollir tots els possibles usos del mot que s'ha de definir i els diferents tipus de frases en què aquest mot apareix. Així, les diverses accepcions de cada mot poden ser fixades a partir dels seus usos diversos. D'altra banda, un corpus textual representatiu permet també l'exemplificació dels valors i usos de cada mot a partir de frases preses dels textos que constitueixen el corpus. A més de la informació semàntica i dels exemples d'ús, les definicions lexicogràfiques haurien d'incloure les estructures sintàctiques on s'actualitza cadascun dels significats d'una paraula.

21. Una selecció de mots és, sens dubte, necessària. En efecte, les previsibles dificultats materials apunten, en primer lloc, a prendre decisions en relació amb la quantitat i tipologia d'informació que ha de contenir un diccionari d'aquestes característiques. És obvi que no pot incloure, en el cas del català, els 55 milions de paraules de què consta el corpus de referència. La segmentació temàtica, doncs, sembla ser una via de sortida. El projecte COBUILD, per exemple, ha editat, a més del *Collins COBUILD English Language Dictionary* (Londres, Harper Collins, 1987), 1.703 ps. i el *Collins COBUILD English Dictionary* (Londres, Harper Collins, 1995), 1.951 ps., el *Collins Cobuild Dictionary of Phrasal Verbs* (Londres, Harper Collins Publishers, 1989), 491 ps. o el *Collins Cobuild Dictionary of Idioms* (Londres, Harper Collins Publishers, 1995), 493 ps.

Les característiques ideals d'un diccionari descriptiu expressades en el paràgraf anterior deixen entreveure que la seva publicació pot esdevenir una tasca veritablement àrdua. Tanmateix, aquest és el nou repte de la lexicografia catalana i de la lexicografia en general. Un repte que deixa de banda fins a un cert punt el caràcter normatiu²² i prescriptiu dels diccionaris tradicionals. Un repte, però, que manifesta l'ús real de la llengua.

5. Les tendències editorials

No és pretensió d'aquest escrit fer un estudi aprofundit sobre les tendències del màrqueting editorial, simplement es volen constatar tendències de producció que determinen, sens dubte, les conductes dels compradors.

Un breu repàs a la producció lexicogràfica en català concentrada en la temàtica lingüística destaca principalment tres tipus d'ofertes: els diccionaris bilingües, que con-

necten lexicalment dues llengües a efectes de traducció o de correspondència formal i semàntica; els diccionaris complementaris, que tenen la finalitat d'amplificar les informacions del diccionari de la llengua amb voluntat, en general, normativa, per bé que algunes vegades discrepen de les prescripcions establertes en el DIEC; i, finalment, els diccionaris especialitzats: uns diccionaris monogràfics que cobreixen visions singularitzades de determinades temàtiques.

Pel que fa al primer grup, cal remarcar la tasca d'Enciclopèdia Catalana, que, amb la «Sèrie Diccionaris Bilingües», ha aconseguit vincular el lèxic català fins ara amb el de dinou llengües. D'altra banda, i introduint-se en la segona tipologia citada, la «Sèrie Diccionaris Complementaris» presenta noves propostes de diccionaris; recordem el *Diccionari ortogràfic i de pronúncia* (1990), el *Diccionari d'abreviacions* (1992) i els ja esmentats *Diccionari etimològic i Diccionari visual DUDEN*. Complementàriament, Enciclopèdia Catalana enceta, el 1996, una nova sèrie de diccionaris en format *mini*, pensats especialment per al viatger. Així, els diccionaris català-francès, francès-català, català-anglès, anglès-català, català-alemany, alemany-català, entre altres, resulten versions reduïdes de la «Sèrie Diccionaris Bilingües» i contenen una mitjana de 25.000 entrades, amb la corresponent transcripció fonètica. Inclouen també exemples d'ús i frases fetes, alguns aspectes gramaticals, topònims, antropònims i un vocabulari de gastronomia.

El tercer grup engloba principalment els treballs lexicogràfics d'Edicions 62 que apleguen diccionaris diversos dividits en dues col·leccions: la «Sèrie Diccionaris», que recull la reedició del *Diccionari de locucions i de frases fetes* de Joana Raspall i Joanola i Joan Martí i Castell, que incorpora com a novetat un índex de paraules clau, i del *Diccionari pràctic de sinònims* de Joana Raspall i Jaume Riera. Aquesta sèrie també inclou els ja comentats *Diccionari català bàsic* i *Diccionari de neologismes*.

Una nova sèrie de butxaca, emmarcada dins la col·lecció «El Cangur», incorpora els diccionaris esmentats editats entre 1996 i 1997 que recullen aportacions monogràfiques sobre temes diversos, no necessària-

22. Els mots de Joaquim Rafel en l'article *El «Diccionari de l'Institut» i el «Diccionari Fabra»* dins *Estudis de lingüística i filologia oferts a Antoni M. Badia i Margarit III* (Barcelona, Departament de Filologia Catalana / Universitat de Barcelona i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995), ps. 217-269, relatius a l'activitat de l'Institut d'Estudis Catalans en relació amb les tasques lexicogràfiques que desenvolupa des de la seva fundació fins al final de la guerra civil, bo i descontextualitzats, extrapolats i acotats convenientment per tal d'il·lustrar els objectius que ens proposem en el present apartat, resulten del tot representatius d'un nou concepte de diccionari de la llengua que, en realitat, no és tan nou: «Des de l'inici, d'altra banda, es perfilen dues línies de treball en l'activitat lexicogràfica de l'Institut: una té com a objectiu l'elaboració d'un diccionari integral que reculli qualsevol testimoni oral o escrit de la llengua, de qualsevol indret de la seva extensió geogràfica i de qualsevol moment de la història; l'altra pretén l'elaboració d'un diccionari normatiu que contingui els mots necessaris i suficients per al desenvolupament de l'activitat comunicativa en català i que contribueixi, a la vegada, a la unificació i a la normalització de la llengua» (p. 238). No es tracta, doncs, de bandejar els diccionaris normatius sinó de potenciar l'elaboració de diccionaris descriptius. En aquest cas concret, fent referència al projecte del DCC, d'un diccionari descriptiu —i arà parafrasant les paraules anteriors— que reculli la selecció dels testimonis escrits més representatius de la llengua catalana, de qualsevol indret de la seva extensió geogràfica i d'un període determinat de la seva història.

ment connectats amb la lingüística —pensem en la reedició del peoner *Diccionari de la música* de Roland de Candé (Barcelona, Edicions 62, 1967, 227 ps., «El Cangur», 68)—, tot i que cal dir que aquesta darrera temàtica és la dominant. D'aquestes edicions cal destacar tres aspectes: en primer lloc, la voluntat d'oferir una eina de consulta a un preu assequible i en una presentació de butxaca —fet que l'allunya de la morfologia d'un diccionari tradicional, gruixut i amb unes cobertes dures i resistents i, en conseqüència, car. En segon lloc, la voluntat de presentar aportacions monogràfiques. Això justifica que l'esmentat *Diccionari de locucions i de frases fetes*, que forma part de la «Sèrie Diccionaris», es trobi ara també fragmentat en sengles diccionaris: un *Diccionari de locucions*, d'una banda, i un *Diccionari de frases fetes*, d'una altra, en la col·lecció «El Cangur. Diccionaris». Finalment, alguns d'aquests diccionaris insinuen una realitat inqüestionada: la vinculació del català al castellà i la voluntat última d'eliminar el llast que la segona llengua representa per a la primera. Aquest lligam s'ha apreciat ja en el *Diccionari auxiliar*, però també en el *Diccionari de barbarismes*, en el *Diccionari de frases fetes català-castellà, castellà-català* o en el *Diccionari de refranys català-castellà, castellà-català*. En els dos darrers casos, aquest fet respon possiblement a una voluntat comercial més que a una impossibilitat material d'elaborar un diccionari monolingüe català de frases fetes o de refranys. El que ocorre és que el freqüent *code-switching* al castellà en molts àmbits, però especialment en el dels proverbis o el de les expressions fetes, abona la presentació paral·lela dels materials lexicogràfics, tot i que és innegable que fer-ho no deixa de ser una tasca difícil. En efecte, és prou sabut que la idiosincràsia de cada llengua ofereix expressions que sovint no tenen equivalent en altres llengües. Més enllà d'aquesta problemàtica intrínseca, cal plantejar-se si aquest paral·lisme no respon, de fet, a una dependència efectiva del català envers el castellà. Si no és així, i l'acarament només es justifica per una voluntat merament informativa, caldria preveure —i seria, sens dubte, ben rebuda— la propera publicació de diccionaris bilingües català-

anglès o català-francès o català i altres llengües que tractessin aquestes mateixes temàtiques.

Finalment, es constaten iniciatives particulars relacionades amb l'àmbit lingüístic, provinents d'altres editorials, pel que fa a primers diccionaris, diccionaris bàsics o vocabularis, que han quedat recollits en les relacions temàtiques anteriors.

6. *Apèndix: Documents normatius 1962-1996*

No es poden cloure aquestes notes dedicades als diccionaris sense fer al·lusió als *Documents normatius* que, amb l'exposició de les diferències entre el DIEC i el *Diccionari general de la llengua catalana* (DGLC) de Pompeu Fabra, permeten establir una visió comparativa.

Fa només uns quants mesos, l'Institut d'Estudis Catalans va publicar, a cura de Joaquim Rafel, els *Documents normatius 1962-1996 (amb les novetats del diccionari)* (Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1997, 228 ps.). El contingut d'aquest llibre ja havia estat editat, de fet, en la versió informàtica del DIEC, que hem comentat en l'apartat 1.3. Inclou, d'una banda, els documents normatius (que tracten aspectes ortogràfics, morfològics i gramaticals) aprovats entre el 1962 i el 1996 (la majoria dels quals apareixen en els volums I, II i III dels *Documents de la Secció Filològica*) i, d'una altra, la llista de diferències entre les entrades del DIEC i les del DGLC.

Obviant els documents de caràcter normatiu, que depassen la temàtica d'aquesta ressenya, comentarem les diverses llistes de diferències entre els dos diccionaris esmentats en relació amb la representació de les entrades i amb la supressió i l'addició d'articles.

La modificació en la representació de les entrades pot afectar quatre aspectes: la modificació de la forma ortogràfica dels mots com a resultat, en alguns casos, de l'aplicació dels criteris que apareixen en l'elaboració dels documents normatius (per exemple, el nou ús del guionet en els mots compostos (*exvot* en comptes de *ex-vot*) o la nova grafia dels mots que en singular acaben en vocal neutra seguida de essa (*càr-*

dies per càrdias) i, en d'altres, de l'adaptació de manlleus, cultismes o d'esmenes en l'accentuació; la modificació de la categoria gramatical dels substantius i dels adjectius (*abaixador abaixadora m. i f.* en comptes d'*abaixador m.*); la modificació simultània de la forma ortogràfica i de la categoria gramatical (*coll verd -a adj.* en comptes de *coll-verd m.*); i, finalment, la modificació de la categoria gramatical dels verbs (*col·legiar v. tr.* per *col·legiar-se v. pron.*).

La supressió d'articles pot afectar tres aspectes: la supressió total de l'entrada i del contingut corresponent (*gorgona f.*), la substitució d'un article per un altre (*yatch* (DGLC) per *iot* (DIEC)) o la integració d'un article en un altre (*emperadriu f.* (DGLC) dins *emperador emperadriu m. i f.* (DIEC)).

Finalment, l'addició d'articles pot implicar dos aspectes: la inclusió de nous articles (*aerosol m.*) o els segregats d'altres articles que provenen del DGLC en relació amb formes alternatives del DGLC (*guerx -a adj.* (DIEC) enfront de *guerxo* [o *guerx*] *-a adj.* (DGLC)); pel que fa a formes del femení, canvis de categoria gramatical i separació d'homògrafs (*fillastra f.* (DIEC) en relació amb *fillastre -a m. i f.* (DGLC)).

La consulta d'aquestes llistes és molt útil perquè presenten de forma sistemàtica la relació dels canvis que ha comportat el nou diccionari pel que fa a la normativa lèxica. Potser hauria estat recomanable, en el cas de la supressió de l'accepció d'un determinat article, indicar el valor semàntic eliminat. Per exemple, *granera f.* integra la llista d'articles suprimits, però consta en el DIEC amb el valor d'*escombra* i d'*herba escombrera*. La supressió en qüestió fa referència, doncs, a la pèrdua de l'accepció «obertura practicada a la part superior del pal d'una nau, destinada a rebre dins seu una politja».

7. Conclusions

Un breu repàs dels diccionaris publicats des del 1995 ha constatat unes tendències ben marcades pel que fa al món lexicogràfic: en primer lloc, la concreció d'una nova tipologia de diccionaris de caràcter monotemàtic que respon a unes determinades tendències

comercials i a una bona resposta general del públic; en segon lloc, les aportacions creixents de la informàtica a la tasca lexicogràfica en relació tant amb el tractament de les dades lèxiques com amb la seva comercialització; en tercer lloc, i a partir de l'exploració d'aquests recursos, el desenvolupament de nous tipus de diccionaris, i, de retop, el trencament amb la tradició pel que fa a l'elaboració i al concepte de diccionaris de la llengua.

Quant al primer aspecte, cal pensar que la divulgació monogràfica —del tipus promogut per Edicions 62, per exemple— s'explica bàsicament per una relativització del coneixement, però no comporta, de fet, una especialització ni una exhaustivitat reals.²³ Si fos així es penetraria en l'àmbit dels diccionaris científics o tècnics que arriben a un nombre més reduït de lectors potencials. No hi ha dubte, però, que els diccionaris monotemàtics cobreixen camps i interessos diversos i, previsiblement, comptaran sempre amb un públic fidel.

Pel que fa al segon aspecte, caldria plantejar-se si en un futur els diccionaris en suport informàtic substituiran la còpia impresa en paper o si es comercialitzaran, com fins ara, complementàriament. Sembla que hi hagi una tendència vers la primera opció —amb costos més baixos i amb avantatges relacionats amb la consulta —és clar, si es posseeix un ordinador a mà— i amb l'espai físic que ocupen.

Finalment, en relació amb el tercer aspecte, és indubtable que un diccionari ha de ser una eina transmissora de cultura a través del lèxic d'una llengua. Si, d'altra banda, se'n vol manifestar l'ús, cal plantejar-se seriosament quin és l'ús que es vol difondre. Al marge de les herències d'altres diccionaris, és evident que cal recórrer a un corpus establert adequadament, que reflecteixi, des d'un punt de vista descriptiu, l'ús efectiu de la llengua. Des d'aquesta perspectiva, el perill de l'arbitrarietat en la lexicografia queda descartat i és substituït per un tractament rigorós i objectiu de les dades lèxiques.

MARIA PILAR PEREA

23. És curiós observar com la majoria d'aquests diccionaris no compten amb una introducció exten-

La relació classificada dels diccionaris citats és la següent:²⁴

1. Diccionaris d'art

TRIADÓ, Joan-Ramon (dir.), *Diccionari d'art Oxford* (Barcelona, Edicions 62, 1996), 899 ps.

2. Diccionaris de barbarismes

PALOMA, David i RICO, Albert, *Diccionari de barbarismes*, «El Cangur / Diccionaris», núm. 230 (Barcelona, Edicions 62, 1997), 207 ps.
RUAIX i VINYET, Josep, *Diccionari auxiliar* (Moilà 1996), 431 ps.

3. Diccionaris bàsics

AYATS, Montserrat, BERNAL, M. Carme, CODINA, Francesc i FARGAS, Assumpta, *Primer diccionari* (Vic, EUMO, 1996), 857 ps.
BORT, Núria, FOLIA, Marta i LLUÍS, Lúcia, *Diccionari bàsic català-anglès, anglès-català* (Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1996), 548 ps.
CABRÉ, M. Teresa, *DIDAC: Diccionari de català* (Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1995), 1.128 ps.
LÓPEZ DEL CASTILLO, Lluís, *Diccionari català bàsic*, «Sèrie Diccionaris», núm. 9 (Barcelona, Edicions 62, 1996), 348 ps.

4. Diccionaris bi(poli)lingües

BROCKDORFF, Henrik, *Diccionari català-danès* (Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1996), 792 ps.
FALUBA, Kálmán i MORVAY, Károly, *Diccionari hongarès-català* (Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1996), 733 ps.
NADAL I SERRAHIMA, Joan, *Diccionari manual català-castellà, castellà-català* (Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1995), 358 ps.
SEVA I LLINARES, Antoni (dir.), *Diccionari bàsic llatt-català* (Barcelona, Enciclopèdia

sa on es perfilen els objectius acomplerts, la metodologia emprada o els criteris de selecció de les entrades o es faci referència a altres aspectes generals; per contra, la introducció, sempre de caràcter breu, es limita a ser una presentació succinta de l'obra, semblant a la que apareix en la tapa posterior, i a donar les instruccions sobre el maneig del diccionari. Aquest fet no fa més que refermar el caràcter divulgador d'aquestes obres que estan pensades per al gran públic.

24. Els tipus de diccionaris establerts en la present classificació tenen un abast més ampli que les tipologies tradicionals. La finalitat és exclusivament la seva organització temàtica interna. El resultat, en aquesta proposta, és l'establiment de divuit tipus de diccionaris que, en molts casos, poden constituir la classe d'un sol diccionari —per exemple, els diccionaris d'art, els diccionaris biogràfics o els diccionaris etimològics. En altres casos, però, el nombre de diccionaris inclosos en una determinada tipologia pot ser paradigmàtic d'un cert comportament editorial. Així, és remarcable que el grup dedicat a altres tipus de diccionaris estigui integrat per catorze obres; és a dir, per gairebé un terç dels diccionaris publicats al llarg d'aquests darrers tres anys, fet que referma la tendència a una divulgació monogràfica sistemàtica de caràcter superficial. Dins de cada tema, els diccionaris no estan ordenats cronològicament sinó alfabèticament en relació amb el nom de l'autor.

- Catalana, 1996), 699 ps.
- VILANOVA, Núria *et al.*, *Diccionari anglès-català, català-anglès* (Barcelona, Cercle de Lectors, 1996), 295 ps.
- VILARÓ I CASALINAS, Francesc i VILCHES I HERERO, Àngel (coords.), *Diccionari de ports i costes: català, castellà, francès, anglès* (Barcelona, Generalitat de Catalunya / Departament de Política Territorial i Obres Públiques, 1995), 351 ps.
- VOX, *Diccionari essencial: anglès-català, català-anglès* (Barcelona, Bibliograf, 1995), paginació múltiple.

5. Diccionaris biogràfics

- OLÍE ROMEU, J. M. (dir.), *Homes del catalanisme: Bases de Manresa. Diccionari biogràfic* (Barcelona, Rafael Dalmau, 1995), 285 ps.

6. Diccionaris dialectals

- BARIA, Antoni, *La franja de la franja* (Barcelona, Empúries, 1997), 387 ps.
- BOTET, Renat, *Vocabulari específic rossellonès amb traducció en francès i en català normatiu / Vocabulaire spécifiquement roussillonnais avec traduction en français et en catalan normalisé* (Perpinyà, Editorial el Trabucaire, 1997), 351 ps.
- GENERALITAT VALENCIANA, *Diccionari valencià*, «Materials», núm. 3 (Alzira, Bromera, Generalitat Valenciana, Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 1995), 2.063 ps.

7. Diccionaris etimològics

- BRUGUERA I TALLEDA, Jordi, *Diccionari etimològic*, «Sèrie Diccionaris Complementaris», núm. 4 (Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1996), 1.261 ps.

8. Diccionaris de frases fetes

- ABRIU ESPAÑOL, Joan, *Diccionari de frases fetes català-castellà, castellà-català*, «El Cangur / Diccionaris», núm. 213 (Barcelona, Edicions 62, 1996), 234 ps.

9. Diccionaris de freqüències

- RAFEL I FONTANALS, Joaquim (dir.), *Diccionari de freqüències 1. Llengua no literària*, (Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1996), 1.539 ps., 1 disc òptic (CD-ROM).

10. Diccionaris de gentilicis

- BOVER I FONT, August, *Diccionari dels gentilicis catalans*, «El Cangur / Diccionaris», núm. 205 (Barcelona, Edicions 62, 1996), 219 ps.

11. Diccionaris d'història

- BABIANO I SANCHEZ, Eloi i COBO I FORNS, Ferran, *Petit diccionari de Sant Boi de Llobregat*

- «Fòrum», núm. 12 (Tarragona, El Mèdol, 1995), 143 ps.
CASTELLNOU, *Diccionari d'història: lèxic dels fenòmens històrics*, «El Minimanual», núm. 23 (Barcelona, Castellnou, 1995), 49 ps.
LÓPEZ I TOSSAS, Emili i MESTRE I CAMPI, Jesús (dirs.), *Diccionari d'història universal Chambers* (Barcelona, Edicions 62, 1995), 1.160 ps.

12. Diccionaris de la llengua

- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Diccionari de la llengua catalana* (Barcelona, Palma, València, Edicions 3 i 4 / Edicions 62 / Editorial Moll / Enciclopèdia Catalana, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995), 1.908 ps.
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Diccionari de la llengua catalana* (Barcelona, Palma, València, Edicions 3 i 4 / Edicions 62 / Editorial Moll / Enciclopèdia Catalana / Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997), 1 disc òptic (CD-ROM).

13. Diccionaris de modismes

- RODRÍGUEZ-VIDA, Susana, *Diccionari temàtic de modismes* «El Cangur / Diccionaris», núm. 207 (Barcelona, Edicions 62, 1996), 252 ps.

14. Nomenclàtors

- PORTAVELLA ISIDORO, Jesús, *Diccionari nomenclàtor de les vies públiques de Barcelona* (Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1996), 597 ps.

14. Diccionaris de refranys

- PARÉS I PUNTAS, Anna, *Diccionari de refranys català-castellà, castellà-català*, «El Cangur / Diccionaris», núm. 240 (Barcelona, Edicions 62, 1997), 291 ps.

15. Diccionaris tècnics

- ALSINA I BOFILL, Josep *et al.*, *Diccionari enciclopèdic de medicina*, Versió 1.0 (Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1995), 1 disc òptic (CD-ROM).
ALSINA I CATALÀ, Claudi, FELIU I MONTFORT, Gaspar i MARQUET I FERIGLE, Lluís, *Diccionari de mesures catalanes* (Barcelona, Curial, 1996), 259 ps.

16. Diccionaris terminològics

- FRANQUESA, Ester (a cura de), *Diccionari de neologismes*, TERMCAT, Centre de Terminologia (Barcelona, Edicions 62, 1997), 457 ps.
OLLER, Francesc, *Vocabulari de navegació*, «El Nostre Mar», núm. 3 (Barcelona, Noray, 1995), 132 ps.
PÉREZ I MARCÓ, Albert, *Vocabulari valencià de ceràmica* (Paterna, Ajuntament de Paterna / Oficina Municipal de l'Ús del Valencià, 1995), 79 ps.
TERMCAT (Centre de Terminologia), *Diccionari de bombers* (Barcelona, Escola d'Administració Pública de Catalunya i Direcció General de Prevenció i Extinció d'Incendis i de Salvaments de Catalunya, 1995), 143 ps.

- TERMCAT (Centre de Terminologia), *Lèxic de la indústria de la pell*, «La Indústria a Catalunya» (Barcelona, Generalitat de Catalunya / Departament d'Indústria i Energia, 1995), 33 ps.
- TERMCAT (Centre de Terminologia), *Lèxic de pasta, paper i cartó*, «La Indústria a Catalunya» (Barcelona, Generalitat de Catalunya / Departament d'Indústria i Energia, 1995), 55 ps.

17. Dictionaris visuals

- VERGER I ARCE, Guillem i GIL SANCHIS, Oriol, *Diccionari visual DUDEN*, «Sèrie Dictionaris Complementaris», núm. 3 (Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1996), 802 ps.

18. Altres dictionaris

- ABRIU ESPAÑOL, Joan, *Diccionari pràctic de qüestions gramaticals*, «El Cangur / Dictionaris», núm. 249 (Barcelona, Edicions 62, 1997), 220 ps.
- ALBA, Víctor, *Diccionari de la mala llet* (Barcelona, Laertes, 1997), 237 ps.
- ALBAIGÈS, Josep M., *Diccionari dels noms de noi*, «El Cangur / Dictionaris», núm. 187 (Barcelona, Edicions 62, 1995),), 206 ps.
- ALBAIGÈS, Josep M., *Diccionari dels noms de noia*, «El Cangur / Dictionaris», núm. 186 (Barcelona, Edicions 62, 1995), 224 ps.
- ARITZETA, Margarida, *Diccionari de termes literaris*, «El Cangur / Dictionaris», núm. 202 (Barcelona, Edicions 62, 1997), 216 ps.
- DURAN, Josefa, *Diccionari de plantes de jardí*, «El Cangur / Dictionaris», núm. 237 (Barcelona, Edicions 62, 1997), 253 ps.
- ESCOLÀ I TUSET, Josep M., *Diccionari de llatinismes i expressions clàssiques*, «El Cangur / Dictionaris», núm. 235 (Barcelona, Edicions 62, 1977), 129 ps.
- FAULÍ, Josep, *Diccionari de catalans de ficció* (Barcelona, La Campana, 1995), 192 ps.
- FLEURQUIN, Véronique i LAFFON, Martine, *Diccionari dels sentiments* (Barcelona, Pirene, 1995), 445 ps.
- ORIOU DAUDER, Joan A. i ORIOU I GIRALT, Joan, *Diccionari de figures retòriques i altres recursos expressius* (Barcelona, Llibres de l'Índex, 1995), 235 ps.
- PARRAMON, Jordi, *Diccionari de mitologia grega i romana*, «El Cangur / Dictionaris», núm. 209 (Barcelona, Edicions 62, 1996), 222 ps.
- PÉREZ MAS, Miquel, *Diccionari dels mitjans audiovisuals* (Vic, EUMO, 1995), 205 ps.
- POMARES NAVARRA, Joaquim, *Diccionari català popular i de l'argot*, «El Cangur / Dictionaris», núm. 251 (Barcelona, Edicions 62, 1997), 336 ps.
- SARGATAL, Ramon, *Diccionari de sants: amb especial referència als sants i les santes que viuen i treballen a Catalunya*, «El Cangur / Dictionaris», núm. 199 (Barcelona, Edicions 62, 1996), 222 ps.